

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT
FAKÜLTESİ

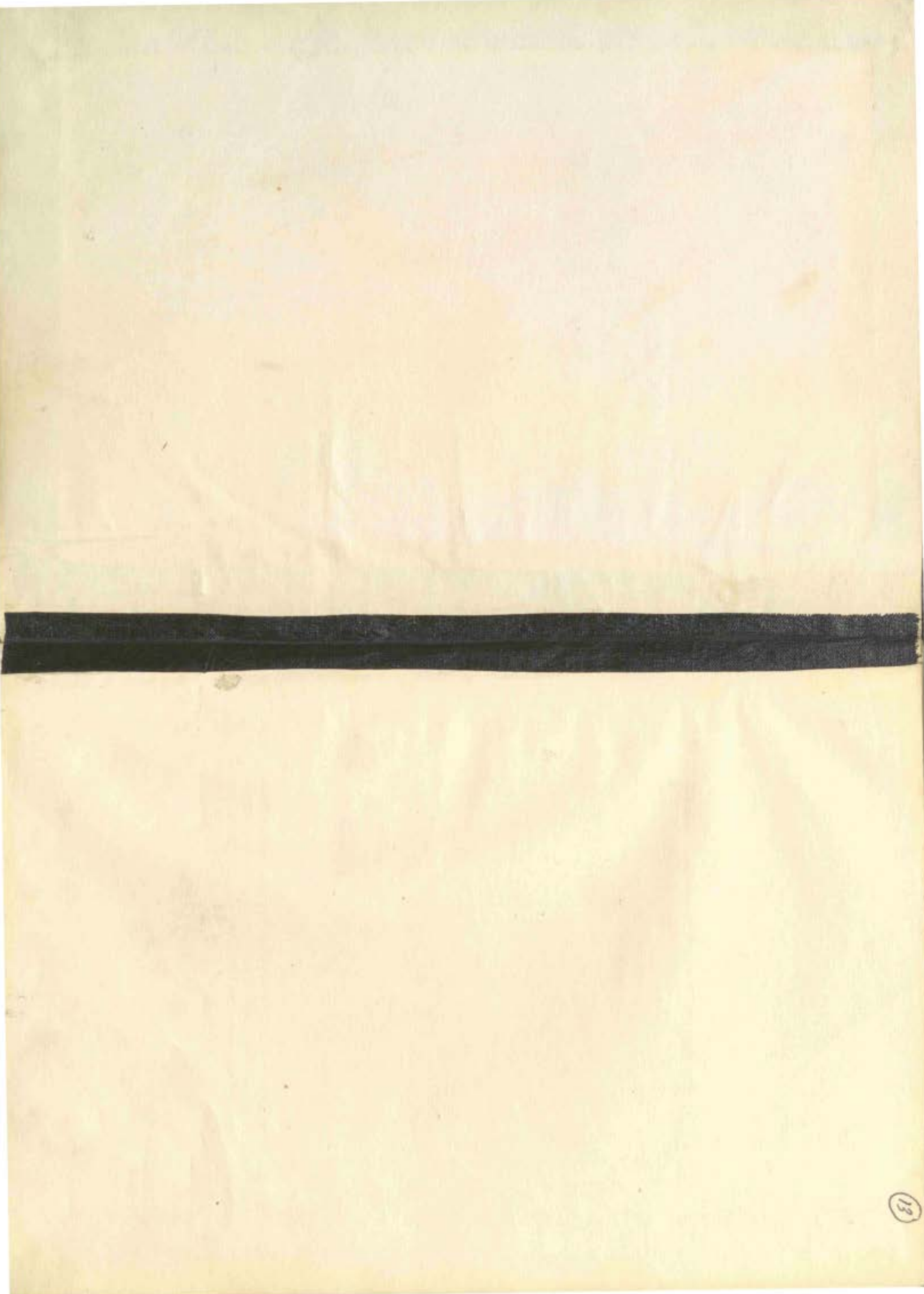
SOSYAL
ANTROPOLOJİ
BÖLÜMÜ

58743

51

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
SOSYAL ANTROPOLOJİ BÖLÜMÜ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

58743

" 1950 - 1955 - 1960 Genel Nüfus sayımlarına dayanarak Türkiye'de Nüfus Yoğunluğu ve Ana Lisan grupları ile 1961 - 1965 Orta Öğretim İstatistiklerine istinaden kız - erkek öğrenci sayısından eğitimde laikliğin incelenmesi ve haritalarla açıklanması "

Çelikkent
Nesrin Keçeci

Sosyal Antropoloji
Nesrin Keçeci
921

SOSYAL ANTROPOLOJİ KİTAPLIĞI	
Kıta No.	51
Tertip No.	

	<u>Sayfa</u>
I- GİRİŞ	
A. Konumuz ve konumuza örnek teşkil eden çalışmalar	- 1
B. Araştırmada kullandığımız metod	- 3
C. Kaynaklar	- 2
II- TÜRKİYEDE VİLAYETLERE GÖRE NÜFUS YOĞUNLUĞU	
A. Nüfus ve Nüfus yoğunluğu kavramı ve gelişmesi hakkında genel bilgiler	3- 6
1. Nüfus sayısının önemi	- 3
2. Nüfusun tarihi ve coğrafi gelişmesi	4- 5
3. Türkiye nüfusundaki gelişmeler	5- 7
4. Nüfus yoğunluğu ve yoğunluk çeşitleri	7- 8
5. Türkiyede nüfus yoğunluğu	8- 9
B. Nüfus yoğunluğuna tesir eden Faktörler	9-10
C. İşlemlerin izahı	10-11
D. Haritaların karşılaştırılması	
III- ANA LİSAN GRUPLARI	
A. Ana lisana tesir eden faktörler	11- 13
B. İşlemlerin izahı	13- 14
C. Haritaların karşılaştırılması	14- 15
D. Tabloların açıklanması	15- 16
IV- EĞİTİMDE LAİKLİK	
A. Genel bilgiler ve laiklik kavramı	16- 17
B. Eğitime tesir eden faktörler	- 18
C. Yapılan işlemlerin açıklanması	18- 19
D. Haritaların mukayeseli açıklanması	19- 20
E. Eğitimde laiklik tablolarının incelenmesi	21- 22

I - GİRİŞ

A. Konumuz ve konumuza örnek teşkil eden çalışmalar.

Çalışmalarımıza konu olarak sosyal ve ekonomik yönden kalkınmak zorunda olan ve bu yolda ileri adımlar atmağa çalışan ülkemizi aldık. Vilayetler de nüfus yoğunluğunu u, yine vilayetlerde ana lisanına göre nüfusun ne şekilde gruplandırıldığını ve eğitimde laiklik konularını anlatacağız. Araştırmamız 1950-1955-1960 Genel Nüfus Sayımlarına ve Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim Yıllığına dayanır. Bu kitaplardan döküman olarak aldığımız rakamları konumuza ilişkin değişiklikleri açıklayacak tablo ve haritalarla göstermeğe çalıştık.

Araştırmamıza yararlı örnek çalışmalardan ilki Barbara ve George Hallings'in "Rural Turkey" adlı kitabıdır. (1) Bu kitap 1945 Genel Nüfus Sayımlarına dayanarak, Türkiye'de nüfus hareketleri, doğum, ölüm, okur yazarlık, şehirleşme, hayat seviyesi, ana lisan, ziraat, verim gibi konulara tesir eden faktörleri incelemektedir.

Konumuza ilişkin diğer bir çalışma Sosyal Antropoloji öğrencilerinin Prof. Dr. C. W. Hart ve Doç. Dr. Nephân Saran başkanlığında yaptıkları grup araştırmalarıdır. Bu çalışmalarda Türkiye genel nüfus sayımları döküman olarak kullanılmıştır. Sayımlarda sadece rakamlarla ifade edilmeğe çalışılan olaylar ve değişiklikler bilimsel açıklama yönünden daha anlaşılır ve kıymetli olan grafik ve haritalarla gösterilmiştir.

Örnek çalışmalardan sonuncusu, bölüm öğrencilerimizden Kemâl Kıncay'ın daha önce hazırlamış olduğu tez çalışmasıdır. Arkadaşımız "Türkiye'de toprak serveti, verim ve Eğitimde Laiklik" konuları üzerinde yine Hallings metoduna dayanarak araştırma yapmıştır.

Çalışmalarımızın anlatımına geçmeden evvel, bu araştırmayı yapmama imkân verip, denetimleriyle beni destekleyen öğretim üyelerimiz sayın Prof. Dr. C. W. Hart'a, sayın Doç. Dr. Nephân Saran'a ve asistanımız Serap Ertüzün'e teşekkür ve saygılarımı sunarım.

30 Ocak 1969 İstanbul

Nesrin Keçeci

(1) Barbara And George Hallings - Rural Turkey-İstanbul 1958

B. Araştırmada Kullandığımız Metod :

Araştırmamızda bugünkü görünümüyle genel kültüre en yakın bir yardımcı rolü oynamakta olan istatistik metodunu kullandık. Bugün artık istatistik sadece iktisadi olaylarla, demografi neticelerinin tablolar halinde gösterilmesi demek değildir. Son yıllarda uygulandığı sayısız alandaki başarıları ile büyük önem kazanmıştır. Bugün istatistiğin uygulanma alanına giren sahalardan bazıları biyoloji, sosyoloji, ziraat, fizik, psikoloji, ekonomi, sosyal antropoloji gibi bilimlerdir. Sosyal ilim alanlarında çalışanlar, özellikle demografi açısından bütünüyle istatistiğin sahasına girerler. Demografi ilmi son 30-35 sene içinde sadece temel demografik oluşları-doğum, ölüm, göç vak'alarını- incelemekle kalmayıp, bunlara tesir eden faktörleri de çalışma sahasının içine almaktadır.

Günümüzde gittikçe daha çok karmaşık hale gelen sosyal ve ekonomik çevremizi daha iyi tanıyabilmek için istatistik metodlarına lüzumlu değeri vermek gerekir.

C- Kaynaklar :

1. Barbara And George Hallings'in Rural Turkey adlı araştırması- İktisat Fakültesi Yayınları No: 102 - İstanbul - 1958
2. 1950 - 1955 - 1960 Genel Nüfus Sayımları, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü - Ankara
3. Milli Eğitim İstatistikleri, Orta Öğretim 1961-1965 Yılı- Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü - Ankara
4. Dr. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul - 1965
5. Dr. Haluk Cillov - Nüfus Artışı ve İktisadi Kalkınma İstanbul - 1965
6. Prof. Ömer Lütfi Barkan - Türkiye'de Büyük Nüfus ve Arazi Takrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri - İstanbul - 1940
7. Prof. Ali Tanoğlu- Nüfus ve Yerleşme İstanbul - 1966
8. Prof. Dr. Necdet Tunçbilek - Türkiye İskan Coğrafyası İstanbul - 1967
9. Doğan Kılıç Şihkesenanlı - Kürtlerin Menşei ve Kürt Dili İncelemeleri İstanbul - 1963
10. Dr. Mehmet Eröz - Kürtlerin Kökü İstanbul - 1960
11. Prof. Cahit Tanyol - Sosyal Ahlak İstanbul - 1960
12. Prof. Hamza Eroğlu - Türk Devrim Tarihi Ankara - 1967
13. Prof. Sıddık Sami Onar - İdare Hukukunun Umumi Esasları İstanbul - 1952

II - TÜRKİYEDE VİLAYETLERE GÖRE NÜFUS YOĞUNLUĞU

A- Nüfus ve Nüfus yoğunluğu Kavramı ve Gelişmesi Hakkında Genel Bilgiler :

Nüfus Sayısının Önemi : " Bir arazi parçası üzerinde yerleşmiş insanlar toplumuna" nüfus diyoruz. Bir ülkenin ekonomik bünyesi incelenirken üzerinde durulması gereken en önemli unsurlardan biridir. Zira ülke ekonomilerinin gelişmesinde yalnız tabiat zenginlikleri değil, beşeri şartlar da çok mühim rol oynar. Ancak önemli olan sadece insan topluluğunun sayıca muhtevası değil, nüfusun vasıflarıdır da.

XX. asrın başlarına kadar Avrupa ekonomistleri arasında nüfusun artışı tehlikeli görülüyordu. Bu teori Malthus* (1766 - 1834) de şekillendi. İngiliz İktisatçısına göre (1) " İnsanlar çabuk artıyorlardı, fakat gıda maddeleri üretimindeki artış çok daha yavaş olduğundan, nüfusun devamı olarak artması önlenemezse kıtlık, işsizlik ve sefalet başlayacaktı.

Bu düşünce XX. yüzyılda tahminlerin üstünde taraftar toplamış, devlet politikasına dahi tesir etmiştir. Bazı hükümetler, evlenmelere bir takım kayıtlar koymuşlardır. Bu teori doğrudur, fakat bütünüyle kabul edilemez. Teknik ve bilimin ilerlemesiyle, yeryüzünde işletilebilen toprak miktarı çoğaltılamasa bile, verimini arttırmak mümkündür. Hele nüfusu az olan ülkeler için nüfusun çoğalması zararlı değil, faydalıdır. Fakat memleketin iktisadi şartları dikkate alınmadığı takdirde, nüfusun bugünkü tempoda artışı tehlikeli görünmektedir. (2)

Bazı ekonomistler şöyle diyorlar : "Nüfusun artması ile artış hızını birbirine karıştırmamak gerekir. Türkiye'nin bugünkü nüfusunun 40 milyono yükselmesini tehlikeli görmüyoruz. Fakat, bu rakkama 10 yıl içinde değil de, 15 yılda varılmasını arzu ediyoruz. Bugün nüfusumuz yılda ortalama 850.000 kişi artmaktadır. Bu artış hızı çok yüksektir. Milli gelirimizi arttırma imkanları - bütün gayretlere rağmen - sınırlı bulunduğundan , kişi başına ulusal gelir düşmektedir. Bu yüzden yıllık artış hızının yavaşlaması, iktisadi kalkınmamız bakımından gereklidir " (3)

(1) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul - 1965

(2) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul - 1965

(3) Prof. Haluk Cillov - Nüfus Artışı ve İktisadi Kalkınma - İstanbul -1965

Nüfusun Tarihi - Coğrafi Gelişmesi - Eski zamanlara ait nüfus miktarını gösteren rakkamlar pek yetersiz olduğundan tamamen tahminlere göre konuşulmaktadır. Bununla beraber ilk çağlarda nüfusun Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarının bugün dahi meskûn olan bölgelerinde toplandığı anlaşılmaktadır. İsanın doğumunu izleyen yıllarda dünya nüfusu 200.000.000-300.000.000 kadardır. (1)

Milattan sonra 17 nci asrın başlarına kadar dünya nüfusu gayet yavaş bir gelişme kaydederek, 500.000.000 - 550.000.000 a ulaşmıştır. Bu ağır bir gelişme temposudur. Dünya nüfusu 1650 de 515.000.000 iken 1750 de 700.000.000 olabilmıştır.

18 nci asırdan sonra artış fevkalade hızlanmıştır. Nitekim 19 ncu asrın yarısında 1850 de dünya nüfusu 1.098.000.000 milyondan, 1900 de 1.571.000.000 a yükselmiştir. Dünya nüfusunun bu artışı geneldir. Avrupa kıtasının nüfusu 1800 de 192 milyonken 1900 de 423 milyona çıkmıştır. Avrupa ülkelerinin durumu ise şöyledir. (2)

<u>ÜLKELER</u>	<u>1800 de</u>	<u>1900 de</u>
İngiltere	11.000.000	37.600.000
Almanya	22.500.000	51.000.000
Fransa	28.200.000	40.700.000
İtalya	19.500.000	34.000.000 a yükselmiştir.

XX nci asırda Avrupa iki büyük dünya savaşına sahne olduğu için harp senelerinde belirli bir azalış kaydedilmiştir. Buna karşılık harpleri izleyen yıllarda büyük bir hızlanma görülür. Harp sonrası nüfus artışları harplerdeki nüfus kaybını kapatmak imkanı sağlamıştır.

Son iki asırda nüfus artışının sebepleri üzerinde durulduğu zaman bir takım gerçekler ortaya çıkar. Bunlardan birincisi 19 ncu asrın Avrupa'da sanayileşme ve kapitalist üretime geçildiği devre olmasıdır. Diğeri ise tıp sahasında yeni buluşların yapılmasıdır. Bu sayede ölümler oldukça açık bir azalma göstermiştir. Öte taraftan, iktisadi sahada elde edilen ilerlemeler nüfusun refah seviyesini ve yaşama düzeyini yükseltmiştir.

Bu devrede nüfus artışı, ölümlerin doğumlardan daha büyük bir gerileme göstermesi ve böylelikle doğum oranındaki gerilemenin karşılanmasıyla meydana gelmiştir.

İçinde bulunduğumuz asrın ilk yarısında bir yandan nüfusun gelişmesini önleyen etkenler-Malthus teorisi- doğum kontrolü-rol oynarken, diğer taraftan nüfusun artmağa devam ettiği bilinmektedir. Bunun sebepleri üç noktada toplanabilir :

a) Harplerden sonra doğumların çok kuvvetli artış göstermesi yüzünden harp yıllarındaki kayıplar karşılandıktan başka mühim bir nüfus çoğunluğu da yaratılmıştır.

b) İkinci dünya harbinde bunun tam aksi görülmüştür. Harp yıllarında doğum oranı düşmemiş tersine büyük bir artış tesbit edilmiştir. Buna sebep hükümetler tarafından evliliğin teşvik edilmesidir. Ve bir de cephedeki askerin yılın belirli zamanlarını mutlak ailelerinin yanında geçirebilmelerinin sağlanmış olmasıdır.

Nitekim 1940-1944 senelerine ait doğumların genel nüfusa oranları incelenirse aradaki artış açık olarak görülür.

ÜLKELER	1940 %0	1944
İngiltere	% 0 14,6	% 0 17,9
Fransa	% 0 13,1	% 0 16,3
Belçika	% 0 12,2	% 0 15,3
A. B. D.	% 0 17,9	% 0 20,2

c) Tıp sahasındaki yeni buluşlar sayesinde elde edilen ilerlemelerin, hastalıklardan dolayı ortaya çıkan nüfus kaybını büyük ölçüde azaltmasıdır.

Türkiye Nüfusundaki Gelişmeler :

İlk zamanlar : Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan -yani XIV. asırdan- 19 ncü asra kadar memleket nüfusunu gösterecek sıhhatli rakamlar yoktur. Gerçi Osmanlı İmparatorluğu zamanında büyük nüfus ve arazi takrirleri yapıldığı ve hakana mahsus istatistik defterleri tutulduğunu profesör Ömer Lütfü Barkan'dan öğreniyoruz. (4)

19 ncü yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu devamlı toprak kaybına uğramıştır. Bu sebeple memleket nüfusunun gelişimi izlenememektedir. Bununla beraber gayri muayyen zamanlarda yapılan sayım denemelerinden ancak memleket nüfusunun ana hatlarını görmemümkün olmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunda ilk nüfus sayımı, II Mahmut zamanında ve 1881 de yapılmıştır. Bu sayım hakiki bir sayım olmaktan uzaktır. Örneğin sayımda yalnız erkek nüfus gösterilmiştir. Anadolu ve Rumeli Sancakları sayım çevresi dışında bırakılmıştır. Buna rağmen ilk sayım denemesi olması yönünden büyük önem taşımaktadır. Sayım yapılan bölgede 3.753.643 erkek kaydedilmiştir. Sonradan yapılan tahminlerle Anadolu'da yaşayanların sayısı 7.000.000-7.500.000 olarak kabul edilmiştir. (5)

İkinci sayım denemesi 1844 de Abdülmecit zamanında yapılmıştır. Bunda sadece erkek nüfus değil, kadınlar da sayılmıştır ve nüfus kağıtı dağıtılmıştır. Yine de sayımın mükemmel olduğu söylenemez. Askerlik korkusu ile erkeklerin saklandıklarına muhakkak nazarı ile bakılmaktadır. Tahminlere göre yalnız Anadolu'da yaşayan nüfus 10.500.000 ila 12.000.000 kadardır.

Üçüncü nüfus sayımına 1874 de başlanmış, araya Rus harbinin girmesiyle ancak 10 sene sonra neticelendirilebilmiştir. (1884) Bu sonuçlara göre ülke nüfusu 28.900.000 sadece Anadolu'da yaşayan kısım ise 11.800.000 kadardır. Bu somuncu sayım oldukça düzgün bir takım bilgiler vermektedir. (6)

(1) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul - 1965

(2) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(3) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(4) Prof. Ömer L. Barkan - Türkiyede Büyük Nüfus ve Arazi takrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri İstanbul 1940

(5) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(6) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

Bir kıyaslama yapılacak olursa Avrupa'da nüfusun şiddetle artış gösterdiği 19 ncu asırda, Türkiye'de belirli bir gelişme yoktur. 1831-1884 arası 53 yılda nüfus 7,500,000,000 den 11,800,000 çıkmıştır. Bu da memleketimizde 19 ncu asırda nüfusun pek az yükselebildiğini kanıtlamaktadır.

20. ci yüzyılda Türkiye nüfusunun eğilimlerini gösterecek bilgiler elimizdedir. Memleketimizde ilmi verilere göre ilk nüfus sayımı 1927 de yapılmıştır. 1935 e kadar sayım yapılamamış, bundan sonra her beş yılda bir muntazam olarak sayım yenilenmiştir. Bunlara göre 20. ci asrın ilk yarısında sayım sonuçları şöyledir.

YIL	NÜFUS	ARTIŞ MİK.	ARTIŞ %
1927	13.648.270	-	-
1935	16.158.016	2.509.748	21.3
1940	17.820.950	1.662.932	19.8
1945	18.790.174	969.224	10.5
1950	20.947.188	2.157.014	22.0
1955	24.064.763	3.117.575	29.7
1960	27.754.820	3.690.057	29.0

Tablodan da anlaşılacağı gibi 20. nci asırda ülkemizde nüfus artışı kuvvetli bir tempo ile devam etmiştir. Ortalama artış 850.000 dir. (1)

20 nci asra ait istatistikler bazı hatalar taşısalar bile, ana hatlarıyla nüfusunuzun genel eğilimlerini yansıtırabilmektedirler. Ama memleketimizde nüfus artışı ölümün azlığından değil, doğumun çokluğundandır. Tahmini olarak doğum oranı % 042, ölüm oranı ise % 014 (1) dir. Bu rakama göre Türkiye'nin tabii nüfus artış nisbeti % 028 olmaktadır. Ancak Dr. Haluk Cillov'un verdiği rakkam yani % 042 doğum oranı fazla görülmektedir. Bölümümüzün yaptığı çalışmalar da bütün Türkiye için % 038 doğum oranı tesbit edilmiştir. (2) Doğu Anadolu'da ve bazı vilayetlerde bu nisbet % 047 ye bile çıkmaktadır. Bazı ülkelerdeki tabii nüfus artışı oranı ile kıyaslama yapılacak olursa Türkiye'deki oranın ne kadar yüksek olduğu açıkça görülür. (3)

ÜLKE	Tabii Nüfus Artış Oranı
A. B. D.	% 013,8
Fransa	% 07,8
İsveç	% 06,4
İngiltere	% 04,1
Türkiye	% 028,0

Yıllık nüfus artışı bizde % 3 tür. Bu oran diğer ülkelerle kıyaslanırsa (4)

(1) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(2) Rakkam 1960 genel nüfus sayımına göredir.

(3) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(4) Prof. Haluk Cillov - Türkiye ekonomisi - İstanbul 1965

ÜLKE	ARTIŞ %	ÜLKE	ARTIŞ %
İtalya	0,7	Batı Almanya	1,2
Fransa	1,0	Arjantin	1,7
İngiltere	0,7	Brezilya	3,6
Polonya	1,4	A. B. D.	1,6
Yugoslavya	1,1	Hindistan	2,2
İsveç	0,5	Japonya	0,9
İsviçre	1,9	Avustralya	2,2 dir.

Tablodan da görüldüğü gibi ülkemizde nüfus artış hızı çok yüksektir, ve sadece Brezilya'da bizimkinden yüksek bir yüzde görülmektedir.

4- Nüfus Yoğunluğu ve Yoğunluk Çeşitleri :

Nüfusun ülkeler itibariyle ve memleketler içinde dağılışının bilinmesi iktisadi, ekonomik ve sosyolojik tetkikler yönünden gereklidir. Bir bölge nüfusunun diğer bir bölge nüfusu ile mukayesesi, iktisadi potansiyelelin ölçülmesi bakımından büyük bir önem taşır.

Nüfus yoğunluğu diye "muayyen bir arazi miktarına düşen nüfusa" denir. (1) Ancak bu kavramın değişik açılardan ayrı değerleri ifade ettiğini belirtmek gerekir.

Nüfus yoğunluğu denince ilk akla gelen ve en çok kullanılan ARİT-METİK (Global) YOĞUNLUKTUR. Formülü (2)

$$\frac{\text{Ülke veya bölgede saha ünitesi (km}^2 \text{ - mil)}}{\text{Ülke veya Bölgede Toplam Nüfus}} = \text{Aritmetik Yoğunluk}$$

Buna göre Türkiye'nin muhtelif yıllardaki nüfus yoğunluğu aşağıda gösterilmiştir.

YIL	A. YOĞUNLUK	YIL	A. YOĞUNLUK
1927	18	1950	27
1935	21	1955	31
1940	23	1960	36
1945	24		

Aritmetik yoğunlukta gerçeğe yaklaşabilmek için sayım istatistiklerini en küçük idari saha ünitelerine kadar indirmek gerekmektedir. Zira bir ülkede, bir bölgede, hatta aynı şehir içinde dahi yoğunluk değişebilir. Aritmetik yoğunluk bu değişiklikleri tam olarak yansıtamaz.

Aritmetik yoğunluğun yetersizliği sonucu istatistikçiler ve ekonomistler, insanla yeryüzü (saha ve nüfus) ilişkilerini daha iyi yansıtabilecek yeni formüller arayıp bulmuşlardır.

FİZYOLOJİK YOĞUNLUK FORMÜLÜ : (3)

$$\frac{\text{Toplam Nüfus}}{\text{Ekili-Dikili Topraklar Yüzölçümü}} = \frac{27,754,820}{251,670 \text{ Km}^2} = 110$$

1960 da Türkiye'de fizyolojik yoğunluk (nadasa bırakılan arazi dahil olarak) 110 dur.

(1) Prof. Haluk Cillov - Türkiye Ekonomisi - İstanbul 1965

(2) Prof. Ali Tanoğlu - Nüfus ve Yerleşme - İstanbul -1965

(3) Prof. Ali Tanoğlu - Nüfus ve Yerleşme - İstanbul 1966

Yağışların düşük olduğu yerlerde nüfus yoğunluğu azdır. Yağışın 40 mm. den az olduğu yerlerde km² ye yalnız 10-20 kişi düşmektedir. (İçel : 20) (1)

Ayrıca kıyı bölgelerinde ulaşım kolaylığı vardır. Ticari ilişkiler ve hayat seviyesi yükselmiştir. Yoğunluk artar.

Yoğunluk arazinin arızalı olup olmamasına da bağlıdır. Türkiye'de dağlık ve arızalı bölge olan Doğu Anadolu'da nüfus yoğunluğu en aşağı seviyeye düşmüştür. Örneğin : Van'da (8) kişidir. Buna karşılık ovalarda yoğunluk yüksektir. (Aydın 44, Manisa 36, Kocaeli 56)

Ayrıca sosyal ve kültürel yönden gelişmiş bölgelerde yoğunluk artar. Örneğin, İstanbul'da (329), Trabzon (114), İzmir (89) de olduğu gibi.

C. İsmelreni İzahı :

Haritalar (1/253^{nolu}) nüfusun arazi üzerindeki dağılışını ve bundan da memleketin muhtelif kısımlarının yerleşmeğe ne derecede elverişli olduğunu gösterir. Genel bir fikir edinmek için seyrek ve sık taramalı kısımlara bir bütün olarak bakmak ve bunların hangi doğrultularda uzandıklarını saptamak lazımdır. Ancak, haritaların manası yalnız bilgi ve hesapların doğruluğuna değil, onların seçilişinde gözetilen bir takım faraziyelere bağlıdır. Bu yüzden öncelikle formül ve işlemlerin açıklamasını yapmak gerekir.

İlk işlem Türkiye'nin aritmetik yoğunluğuna daha önce verdiğimiz formülle bulmaktır. Bunun için Türkiye toplam nüfusu, Türkiye yüz ölçümüne bölünür.

$$\frac{\text{Toplam Nüfus}}{\text{Yüzölçümü}} = \frac{20947188}{767119} = 27 \quad (1)$$

Bulunan rakkama Türkiye ortalaması denilir ve 27 ye 1000 index numarası verilir. Her vilayetin nüfusu kendi yüz ölçümüne bölünerek vilayet ortalaması bulunur. Örneğin böyle hesaplanan nüfus yoğunlukları Afyon 27, Bursa 55, İstanbul 219, Hakkari 5 dir. (2) Bundansonra her vilayetin yoğunluğunun 27 1000 dediğimiz Türkiye ortalaması üzerinden index değeri hesaplanır. Afyon için :

$$\frac{\text{Vilayet Yoğunluğu}}{\text{Memleket Yoğunluğu}} \times 1000 = \frac{27}{27} \times 1000 = 1000$$

index numarası 1000 dir.

Bütün vilayetlerin index numaraları teker teker hesaplandıktan sonra gruplandırılarak istatistiki bir dizi meydana getirilir. Bu seriye dayanılarak aritmetik ortalama ile standart sapma hesaplanır.

Mean için kullandığımız formül :

$$M = x_0 + \left(\frac{\sum fx}{N} \right) i$$

Standart sapma için kullanılan formül ise

$$\sigma = i \sqrt{\frac{\sum x^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N} \right)^2}$$

(1) 1950 genel nüfus sayımına göre

(2) 1960 genel nüfus sayımına göre

(3) Rakkamlar 1950 genel nüfus sayımına göredir.

(4) Rakkamlar 1950 genel nüfus sayımına göredir.

İndekler üzerinden aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplandıktan sonra histogramların çizimine geçilir. Bu eksen üzerinde önce aritmetik ortalamanın bulunduğu nokta saptanır. Sonra, aritmetik ortalamaya $1/2$ standart sapma eklenerek $0,5$ standart sapmalılık mesafe işaretlenir. Bulunan rakkama yine $1/2$ standart sapma ilave ederek $+1$ standart sapmalılık uzaklığı buluyoruz. İşlemlere devam ederek koridorun histogram sınıf aralıklarını saptıyoruz.

Bu işlemleri bir de negatif yönde yapıyoruz. Yani aritmetik ortalamadan $1/2$ standart sapmayı çıkarıyoruz. -5 , -1 ... standart sapmalılık uzaklıkları işaretleyerek koridorun negatif sınıf aralıklarını buluyoruz.

Bundan sonra da saptadığımız sınıf aralıklarına düşen vaka sayısını belleyip, histogramları çiziyoruz.

Bu işlemlerin sonunda, Türkiye nüfus yoğunluğu hakkında bilgi verebilecek üç haritaya (1A 1950, 2 A 1955, 3 A 1960) sahip oluyoruz. Her haritanın sağ alt köşesinde kullanılan formül yazılmıştır. Çalışmalarınıza örnek olacak aldığınız Halkings²den konumuza aynen uygulanmıştır. (1)

D. Haritaların Mukayesesi :

1950 Türkiye yoğunluk ortalaması 27 dir. Buna 1000 demiştik. Vilayetlerden yalnız bir tanesi (Afyon 27) dir. ve 1000 index numarasını taşır. Siirt de vilayet yoğunluğu 14 (Türkiye ortalamasının yarısı) olduğundan 519 index numarasını alıyor. Örneğin İzmir²de vilayet yoğunluğu 60 tır ve Türkiye ortalamasının iki mislinden fazladır. Index numarası 2222 dir.

Bu numaralar kesin bir rakkamı ifade etmeyip her vilayetin bütün memlekete nazaran durumunu gösterdiğinden bu harita birbirin ile karşılaştırılabilir.

Standart sapma birim işlemlerimizin dağılıma ve değişme ölçüsüdür. Büyük standart sapma, yoğunluk bakımından vilayetlerin birbirilerinden çok farklı olduklarını gösterir. Her gölgeli aralık $1/2$ standart sapma birimini karşıladığından bir aralığın genişliği, yoğunluk bakımından vilayetin gösterdiği değişme miktarına (Variation) bağlıdır. Vilayetler memleket ortalamasına iyice yaklaştığı zaman ise, aralıklar dardır.

Histogramlara bakıldığında açıkça görüleceği gibi, nüfus yoğunluğu asimmetrik bir dağılım gösterir ve vilayetler memleket ortalaması etrafında toplanacakları yerde, yüksek indexler civarında ortalamadan daha çok uzaklaşırlar. Yani yayılım daha geniştir.

Örneğin 1950-1955 (1A ve 2A nolu) haritalardan $+2$ ile $+3$ standart sapma mesafeleri arası boştur. Bu bize en yoğun vilayetlerle $+2$ standart sapma mesafesindekiler arasında hayli açık bir farkın bulunduğunu gösterir.

64 vilayetin yarısından fazlası Türkiye ortalamasına ulaşır ve biraz altında kalır. Vilayetlerin çoğu km^2 ye 27 kişiden Türkiye ortalamasının yakınıdır. Ortalamadan ayrılanlar, nüfus ve az olanlar değil, daha çok kalabalık olma eğilimi gösterenlerdir.

(1) Barbara And George Hallings Rural Turkey İktisat Fakültesi Yayınları
No: 102 İstanbul 1958

Üzerinde önemle durulacak bir nokta, standart sapma ve aritmetik ortalama hesapları yapılırken İstanbul vilayetinin hariç tutulduğudur. Histoğram ve haritalarda görüleceği gibi en yoğun nüfuslu vilayettir.

1 A nolu haritadaki Kırklareli, 2 A nolu haritadaki Kırklareli tamamen farklıdır. Bu fark 1950 den sonra Trakya'ya Bulgaristan ve Yugoslavya'dan gelen göçmenlerin nüfusu artırmasından meydana gelmiştir.

Karadeniz vilayetlerinde dikkati çeken bir husus vardır. 1 A haritalarındaki rakamlar sonraki senelerde düşüş gösterir. Mesela Ordu 1 A da index numarası 2556, 2 A da 2193, 3 A da ise 2166 olmuştur. Sinop'da sırasıyla 1950 de 1370, 1955 de 1258, 1960 da 1194 dir. Kastamonu da 1950 index numarası 1074 iken sonraki devrelerde 967 ve 916 ya düşmüştür. Bu azalışların sebebi, nüfus artış nisbetinin, vilayetlerden başka vilayetlere göç doğumdan az oluşudur. Yıllardan yıla bu bölgelerden başka merkezlere göç etme hızı artmaktadır.

Yine II A nolu haritada - 0,5 ile - 1 standart sapma sınıf aralığında bulunan Muğla vilayeti sonraki senede yani 3 A nolu haritada - 0,5 standart sapma ile mean arasına gelmiştir. Bunu herhangi bir göç hareketinden ziyade, standart sapmanın büyümesine ve yalınmanın genişlemesine bağlayabiliriz.

Haritalara genel olarak bakıldığında açıkça görülen, yoğunluğun ülkenin kuzey batısından, güne doğusuna doğru azaldığıdır.

III - TÜRKİYEDE ANA LİSAN GRUPLARINAGÖRE NUFUS

A- Ana Lisana Tesir Eden Faktörler :

Türkiye'de ana lisan incelendiği zaman bir takım farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin arapça, kürtçe, çerkesce, rumca, lazea ilk akla gelen dillerdir. Son sayımlara göre 27 milyonluk bir ülke için oldukça karışık dil grupları tespit edilmektedir. (1)

Dil gruplarının bu kadar farklı oluşunun sebebi etnik grupların farklı oluşundan meydana gelmektedir. Acaba etnik grupların farklı oluşunun sebepleri nelerdir? Bu soru incelenecek olursa cevaplar :

1- Anadolu'nun coğrafi konumu sebebiyle çok eski tarihlerden beri sayısız istilalara uğramasıdır. "Türkiye'nin eski dünyayı teşkil eden üç kıtanın tam birleşme noktasında yer alması bu bölgeyi kıtalararası köprübaşı memleketi haline getirmiştir. Bu özellik bütün tarih boyunca bölgeyi kavimler, ordular istilacılar hesabına en işlek yol boyu haline sokmuştur. (2)

18 nci asırda Yörük ve Türkmenlerin Türkiye'ye iskan edilmeleri başlamıştır. 19 ncu yüzyılda Ruslarla yapılan savaşlarda Osmanlı İmparatorluğu toprak kaybetmiştir. Bunun sonucu olarak Kafkasya ve Kırım bölgelerinde yaşayan Türkler, Anadolu tarafına göçe başlamışlardır. 1785-1788 de başlayan göçler genellikle Akdeniz bölgesi yönünde olmuştur.

Kafkasya'daki Çerkes isyanı, Çerkeslerin Anadolu'ya gelmelerine sebep olmuştur. Abazalar da onları izlemişlerdir.

(1) 1960 nüfus sayımı 27749188 dir.

(2) Dr. Necden Tunçdilek - Türkiye İskân Coğrafyası İstanbul 1967

1877 deki Tuna muharebeleri de Balkanlardan Anadolu'ya göç hareketinin başlamasına yol açmıştır. Balkan göçü 1912 ye kadar devam etmiştir. (1)

2- Osmanlı İmparatorluğunun kıtalar arasında büyük bir imparatorluk olmasıdır. İdareleri altına aldıkları devletlerin dil ve din işlerine karışmadıklarından, o devletlerin kültür ve medeniyetleriyle dilleri yürürlükte kalmıştır.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra da laik bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti azınlıkların din işlerine karışmamıştır. Resmi dil Türkçe olmasına rağmen, bugün ülkemiz üzerinde Türkçe konuşmasını bilmeyen yüzbinlerce vatandaşımız vardır.

Dil öğrenmek herşeyden önce bir eğitim meselesidir. Milli eğitim problemi olarak üzerinde durulması gereken bir konudur.

Haritaları incelediğimiz de Doğu Anadolu'nun diğer bölgelerden farklı taramalarla gösterildiği dikkatimizi çekecektir. O vilayetler ülkenin dil bütünlüğü bozmaktadır. Bunun sebebi o vilayetlerde Arapça ve Kürtçe konuşan nüfusun fazla oluşudur.

Araplarla gerek din birliği, gerekse sınır komşusu olmamız yüzünden, Osmanlılar devrinden beri yakınlık kurulmuştur. İran, Irak, Suriye gibi bölgelerin Osmanlı hakimiyeti altında kalması ve dillerinin serbest olması sonucu, Arapça çevrede yayılmış ve varlığını sürdürmüştür. Bugün, Hatay, Mardin, Urfa ve Siirt'de Arapça, Türkçe'den fazla nüfusun konuştuğu bir dil grubu olarak görülmektedir.

Türkçe'den başka, en fazla nüfusun konuştuğu dil Kürtçe'dir. İki milyona yakın nüfusumuzun konuştuğu dil niçin bu kadar yaygındır ve Kürtler nereden gelmektedirler? Bu soru son asırda, ilim adamlarını araştırmalara yöneltmiştir.

Tarihçi Mimorsky'e göre : "Kürtler eski çağlarda Karduka diye bilinen bugünkü ZAGROS dağları eteklerinde yaşamaktaydılar "

Bazı yazarlara göre Kürtleri yerli kavimler olarak nitelendiriliyorlardı. Minorsky ise Kürtleri MÖ 400'lerde büyük bir medeniyet kurmuş olan Medlere bağlamaktadır. İster yerli kavimlere ister Medlere dayansınlar Kürtler öncekileri Zerdüş dinine inanıyorlardı (2) Misyon çalışmalarıyla hristiyan olmalarına uğraşmıştır. Ancak kütle halinde din değiştirmeleri Emeviler zamanında olmuştur. Halife L. ci Abdülmelik'in kanlı katliamları sonucu kürtler müslümanlığı kabul etmişlerdir.

Yine Minorsky'nin yaptığı dil incelemelerine göre Kürtler Hindu-Avrupa dil grubuna bağlı kavimlerdir. Kürtçe, arapça ve acemcenin karışmış şekli değil, müstakil bir dildir ve Avrupa dilleri ile arasında temel benzerlikler vardır.

Yaşadıkları bölgelere diğer kavimlerin gelmesiyle dağlara çekilmiş ya da başka ülkelere yayılmışlardır. Bugün Kürtler Türkiye, Irak, İran, Suriye, Sovyetler Kafkasyası ve Afganistan'da yaşamaktadırlar.

(1) Dr. Necdet Tunçdilek - Türkiye İstan Coğrafyası İstanbul 1967

(2) İslam Ansiklopedisi Kürtler Mad.

(3) Doğan Kılıç Sihakesenali - Kürtlerin menşel ve Kürt Dili incelemeleri İstanbul 1963

Nüfusları 15 milyonu aşan bu dil topluluğunun en belirgin özelliği, tarihin hiç bir devresinde siyasi teşkilat kuramamış olmalarıdır. Diğer bir vasıfları da törelerine sımsıkı bağlanmalarıdır. (1)

Bugün İran ve Irak'da yaşayan Kürtler siyasi örgütlenmeye doğru gitmektedirler. Şefleri Molla Mustafa Barzani yönetiminde Irak-İran arasında bitmek bilmeyen silahlı çatışmalara sebep olmaktadır. Ülkemiz bu yönden ciddi tedbirler almak zorundadır.

Siyasi bir örgüt, kesin bir alfabesi olmayan kürtlerin dillerini bu kadar uzun zaman muhafaza edebilmeleri ve yaygınlaştırmaları dikkati çekecek bir husustur.

Her dilde olduğu gibi Kürtçe'de de bir takım lehçe farkları vardır. Kürtçe dört ayrı lehçeden meydana gelmiştir. Kirmanci, tur, zaza ve soran lehçeleridir. Ülkemizde hepsine rastlanmaktadır. (2)

B- İşlemlerin İzahı :

Burada da Hallings'in kitabında gösterdiği metbu uyguladık. (3) Türkiye'de Ana dilini Türkçe olarak beyan etmiş olan nüfusun sayısını tesbit ettik ve bütün nüfusta yüzdesini bulduk.

$$\frac{\text{Türkçe konuşan Nüfus}}{\text{Toplam Türkiye Nüfusu}} \times 100 = \frac{18254851}{28947188} \times 100 = 87,15$$

87,15 e Türkiye'de Türkçe konuşan yüzdesi dedik ve 1000 index değeri verdik. Sonra herbir vilayette Türkçe konuşan nüfusun yüzdesini bulduk. Örneğin, Eskişehir'de :

$$\frac{\text{Türkçe Konuşan Nüfus}}{\text{Vilayet Nüfusu}} \times 100 = \frac{261366}{276164} \times 100 = 94,64 \text{ (4)}$$

Bulunan 94,64 ün 87,15 : 1000 üzerinden değerini hesapladık, vilayet index numarasını bulduk. Eskişehir Vilayet index numarası 1966 genel nüfus sayımına göre 1086 dır ve Türkiye ortalamasından fazladır.

Böylece her vilayetin index numarası bulunduktan sonra index numaralarından bir istatistikî dizi meydana getirerek, aritmetik ortalama ve standart sapmayı hesapladık.

Aritmetik Ortalama Formülü :

$$M = X_0 + i \left(\frac{\sum fx}{N} \right)$$

Standart Sapma Formülü :

$$V = i \sqrt{\frac{\sum X^2}{N} - \left(\frac{\sum fx}{N} \right)^2}$$

(1) Dr. Mehmet Eröz - Kürtlerin Kökü - 1966 İstanbul

(2) Dr. Mehmet Eröz - Kürtlerin Kökü - 1966 İstanbul

(3) Barbara End George Hallings - Rural Turkey - İstanbul 1958

(4) Rakkamlar 1950 nüfus sayımından alınmıştır.

Hesaplanan mean (aritmetik ortalama) bir eksen üzerinde tesbit edildikten sonra daha önce nüfus yoğunluğu konusunda yapıldığı gibi, meanın her iki tarafında $\mp 0,5$ standart sapmalı mesafeler bulunur. İşlemlere devam edilerek koridorun negatif ve pozitif yönde $\mp 1, \mp 1,5, \mp 2, \dots$ standart sapma uzaklıkları tesbit edilir. Bundan sonra, histogramların çizilebilmesi için $0,5$ standart sapma mesafelik sınıf aralıklarındaki frekans sayısı bulunur ve histogramların çizimine geçilir.

1950 genel nüfus sayımı için yapılan bu işlemler 1955-1960 için de tekrarlanır. I B, 2 B, 3 B nolu haritalar elde edilir.

C- Haritaların Mukayesesi :

Genel olarak haritalara bakıldığında ülkede bir dil birliği vardır. Ancak, doğu ve güney doğu Anadolu vilayetleri seyrek taramalarla gösterilmiştir. Bu vilayetler Türkiye indexinin altında kalan yerlerdir. Örneğin 1960 da haritaların ($I, 2, B, 3$) yanında verilen formüllerle hesaplanan Türkiye Ana Lisanı Türkçe olan nüfusun yüzdeleri 90,69 (1000) dir. Diyarbakır'da ise Ana Lisanını Türkçe beyan eden nüfusun, vilayet nüfusuna yüzdesi 33,40 tır ve index numarası 368 dir. Bitlis de Türkçe konuşan yüzdesi 33,95 tir ve vilayet index numarası 374 dir. (1)

İstanbul dil grupların yönünden en kozmopolit vilayettir. 1950 de Türkiye'de Türkçe konuşan yüzdesi 87,15 iken İstanbul'da 85,87 dir ve index numarası 985 tir.

Nüfusu en fazla yüzdesinin Türkçe konuştuğu yerlerden biri Antalya'dır. 1950 de ana lisanını Türkçe olarak beyan eden nüfus bütün vilayet nüfusunun % 99,73 üdür ve vilayet index numarası 1144 dir. 1955 de 1109, 1960 da 1099 index numarası taşır.

Haritalar incelendiğinde bazı vilayetlerin rakamlarında gerilemeler olduğu görülür. Örneğin, Bingöl'ün I B tablosundaki Türkçe konuşan % si 22,88 iken 2 B tablosunda bu yüzde 86,40 a ve 3 B tablosunda ise yine 31,95 e kalmaktadır. Bu yüzden haritalardaki taranışı farklı olmaktadır. Öyle sanıyoruz ki bu, sayımlarda yapılan bir hatanın açık sonucudur.

Muş vilayetinin yüzdelerinde de bir hata olabilme ihtimali vardır. Tablo I B yüzdesi 36,48, Tablo 2 B yüzdesi 32,06 ya düşüyor. Tablo 3 B de ise yüzde 47,07 ye yükselmektedir ki, bu değişikliklere sebep bulmak zordur. Ancak yukarıda dediğimiz gibi sayımlarda yapılmış hata söz konusu edilebilir.

Siirt Türkçe konuşan nüfus yüzdesinin en az olduğu vilayettir.

Yıl	Türkçe Konuşan %	Index No:
1950	9,89	113
1955	12,85	143
1960	13,01	145

⋪ Karadeniz bölgesi tamamen anadilini Türkçe konuşan nüfusun bulunduğu bölgedir. Çok az miktarda lazcaya rastlanır.

(1) 1960 genel nüfus sayımına göre

Azınlığa mensup bir çok kimseler evlerinde kendi dillerini dışarıda Türkçe²yi konuştuklarından Türkçe²den başka dil konuşanlar grubuna alınmışlardır. Ancak sayımlarda herkesin Türk olduğunu söylemeğe yönelmesi neticelerin hatalı çıkmasına sebep olmaktadır. Yukarıdaki örneklere ilaveten Malatya²da böyle bir hata söz konusu olabilir. Şöyle ki :

Yıl	Türkçe Konuşan %	İndex No:
1950	64,84	744
1955	98,38	1095
1960	99,12	1092

Bunu 1950 den sonra Adıyaman²ın vilayet oluşu ve ayrı dil konuşanların Adıyaman kesiminde kaldıkları şeklinde izah edebilir. Fakat Adıyaman²ın rakkamları incelendiğinde bu düşünceyi kanıtlar mahiyette görülmemektedir. Çünkü,

Yıl	Türkçe Konuşan Nüfus %	İndex No:
1955	95,52	1063
1960	85,46	942

Türkiye ortalamasının üstünde yahut yakınında bir index numarası taşımaktadır.

D- Tablolar :

Tabloları (Tablo I B, 2 B, 3 B) Türkiyede ana dilini Türkçe olarak beyan eden nüfusunun Türkiye ortalamasının altında kaldığı vilayetlere göre düzenledik. Bu vilayetlerde yine Türkçe konuşan, kürtçe ve Arapça konuşan nüfusun yüzdelerini bulduk. Arapça ve Kürtçenin dışında kalan bütün dilleri " Digğer Diller" sütununda topladık ve yüzdelerini bulduk.

Bunlara bakıldığında en çok arapça konuşulan vilayetler Urfak (% 12,74) Siirt (% 14,97), Mardin (% 20,91) ve Hatay (% 33,47) dir. (1)

Yine 1960 da en fazla kürtçenin konuşulduğu vilayetler Ağrı (% 60,34) Bingöl (67,64), Bitlis (% 63,77), Diyarbakır (% 65,92), Hakkari (%80,65) Mardin (%66,41), Muş (% 50,26), Siirt (% 71,78), Urfa (% 37,84), Van (% 51,15) dir.

Ana dil olarak Türkçenin az konuşulduğu bölgelerde Kürtçe ve Türkçe yüzdeleri incelenirse

Yıl	Vilayet	Türkçe %	Kürtçe %	Arapça %
1950	Mardin	7,54	66,31	23,06
	Siirt	9,89	73,24	16,73
	Van	33,10	66,36	0,43
	Bitlis	33,14	64,03	2,06
	Ağrı	31,04	68,84	0,57
1955	Mardin	12,92	66,00	16,54
	Siirt	1285	69,84	16,90
	Van	50,56	49,50	0,29
	Bitlis	34,15	64,33	2,08
	Ağrı	38,55	61,27	0,09
1960	Mardin	8,61	66,41	20,91
	Siirt	13,01	71,78	14,97
	Van	48,53	51,15	0,22
	Bitlis	33,95	63,77	2,04
	Ağrı	39,46	60,34	0,09

(1) Rakkamlar 1960 sayımına göredir. Tablo 3 B

görüldüğü gibi nüfusun % 90 nından bile fazlasının Türkçeden başka ayna dil konuştuğu vilayetler vardır.

Türkiyede , Ana Lisanı Kürtçe ve Arapça Olan Nüfus

K ü r t ç e	%	A r a p ç a	%
$\frac{1,854,569}{20,947,188}$	= 8,85	$\frac{269,038}{20,947,569}$	= 1,28
$\frac{1,678,429}{24,064,763}$	= 6,97	$\frac{298,257}{20,064,763}$	= 1,24
$\frac{1,847,674}{27,754,820}$	= 6,66	$\frac{347,690}{27,754,820}$	= 1,25

IV - EĞİTİMDE LAİKLİK

A- Laiklik Kavramı ve Genel Bilgiler :

Her çağda bir sosyal veya fikri değer, başka değerleri çevresinde toplamış, her devirde sosyal değerlerden biri ön plana geçmiştir. Örneğin ilkel devirlerde dini vesihri değer, antik çağda felsefi değer, orta çağda yine dini değer başta olmuş, diğer bütün değerleri çevresinde toplamıştır. (1)

Yeni çağda ise ilim ve teknik ön plana geçmiş ve taibatiyle felsefe, hukuk, sanat gibi değerlerin merkezi olmuştur. Çağın lider değeri teknik olduğu gibi, mükemmel insan örneği laik adam, lider toplum ise laik toplumdur.

Laiklik ne Demektir ?

Laiklik, bize fransızcadan geçmiş, kökü latince olan bir kavramdır. "Ruhani olmayan kimse, dini olmayan fikir yahut kurum" demektir. (2) Profesör Sıddık Sami Onar'a göre : " Laiklik pemsibi devletin din aleyhine cephe alması demek değil, devletin ve idare teşkilatının tarafsızlığının ve viedani hürriyetinin tabii bir sonucudur " (3)

Profesör Yavuz Abadan ise " Laikliğin, ilinin siyaset ve devlet işlerine karıştırılmaması ve her vatandaş için viedan hürriyetinin sağlanması demek " olduğunu söyler (4)

Genel olarak diyebiliriz ki laiklik, dini ve dünyevi otoritelerin birbirinden ayrılması ve devletin dinler karşısında tarafsız kalmasıdır.

(1) Prof. Cahit Tanyol - Sosyal Ahlak İstanbul 1960

(2) Prof. Hamza Eroğlu - Türk Devrim Tarihi - Ankara 1967

(3) Prof. Sıddık Sami Onar - İdare Hukukunun Umumi Esasları - İstanbul 1952

(4) Prof. Yavuz Abadan - Amme Hukuku Ankara 1952

Din ile devlet arasındaki ilişkiler üç türdür.

- a- Dine bağlı devlet sistemi
- b- Devlete bağlı din sistemi
- c- Laik sistem.

Dine bağlı devlet sisteminde dini reis aynı zamanda devletin reisi-
dir. Dünyevi ve uhrevi kudret aynı şahsın varlığında toplanmıştır. Bizde
Osmanlı devrinde dine bağlı devlet sistemi uygulanmıştır. Devlet idaresin-
de ~~olduğu~~ gibi eğitimde dine bağlı olmuştur. Bu hal milli kurtuluş savaşım-
dan sonra devrimlere kadar devam etmiştir.

Daha kurtuluş savaşı yıllarında Atatürk Maarif kongresinde Türkiye
eğitim işlerinin bir programını hazırlarken laik terbiye sisteminden bahset-
miştir. (1)

" Şimdiye kadar takip edilen eğitim ve öğretim usullerinin milletimizin geri-
lemesinde en mühim bir sebep olduğu kanaatindeyim, Onun için eski devrin
hurafelerinden ve üstün vasıflarımızla hiç ilgisi olmayan yabancı fikirlerden
doğudan ve batıdan gelebilen bütün tesirlerden uzak milli tarihimize yakışan
bir kültürü kastediyorum. Çünkü milli dehamızın gelişmesi ancak böyle bir
kültürle elde edilebilir " demiştir.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra da hemen laik eğitim gerçekleştirilemedi. 1921 anayasasının " Devletin dini islamdır" diyen maddesi yürürlükteydi. 3 Mart 1924 de Halifeliğin kaldırılmasından sonra da bu durum böyle devam etti.

1937 de Anayasa da yapılan bir değişiklikten sonra, bu hüküm kaldırıldı ve laiklik kavramı getirildi (2) Laik Devlet ilkesinin kabul edilmesinden sonra diğer bir takım kurumların da laikleştirilmesi gerekiyordu. Örneğin hukukun laikleştirilmesi, Medeni kanun değiştirildi, böylelikle, aile ve borçlar hukukunda yenilikler yapıldı. Buna bağlı olarak kadına birçok haklar tanındı. 1930 da Belediye seçimlerine katılma, 1934 de millet vekili seçme ve seçilme hakkı tanındı. Laikliğin en önemli prensiplerinden biri de toplum içinde kadına erkeğe eşit hak verilmesidir.

Laikleşen diğer bir kurum ise Eğitimdir.

Laikliğin de din gibi bir teşkilatlanmağa ihtiyacı vardır. Bu teşkilat çağımızda okul olabilir. Çünkü bugünkü ve gelecekteki toplumun susuzluğu nedir diye sorulursa ; bunun cevabı " Kendi kendisiyle tutarlı olmak ve medeni cesarettir olur, öyleyse bu iş eğitime kalıyor demektir. (3)

Laik eğitim ne demektir ?

Laik eğitim meselesi, öğretim personelinin ders programlarının dine eğitimden ayrılması ve dini öğretime devletin mali yardım yapmaması demektir. Resmî okullarda din öğretimi yapılmaz.

(1) Atatürk'ün söylev ve nutukları - Cilt 2 S: 16

(2) Prof. Hamza Eroğlu - Türk Devrim Tarihi - Ankara 1960

(3) Prof. Cahit Tanyol - Sosyal Şahıak - İstanbul 1960

B- Eğitime Tesir Eden Faktörler :

Osmanlılar devrinin kalıntıları bugün dahi etkisini yitirmemiştir. Dinin ve törelerin baskısıyla bazı bölgelerde eğitimde muhafazakarlık sürüp gitmektedir. Bu hal köylerde ve kasabalarda daha kuvvetle hissedilmektedir. En belirli muhafazakarlık örneği kız çocuğun eğitimi meselesidir. Erkek çocuk için zorunlu olarak kabul edilen eğitim ve öğretim kız çocuk için gereksiz görülmektedir.

Din ve törelerden başka bir de ekonomik baskı vardır. Erkek çocuğun eğitimi daha önemli tutulduğundan, ailede bir erkek bir kız çocuk varsa maddi fedakarlık erkek çocuğa yapılmaktadır.

Şehirle menin geciktiği yerlerde muhafazakarlıktan sıyrılmak daha güç olmaktadır. Kültürel, ticari ve sosyal hayatın yaygın olduğu bölgelerde laiklik fikri daha kuvvetli olmaktadır. Ulaşımın ve sosyal gelişmelerden uzak yerlerde ise muhafazakarlık devam etmektedir.

C- Yapılan İşlemlerin İzahı :

Çalışmalarımıza örnek olarak yine Hallings'in metodunu aldık. Hallings Rural Turkey adlı kitabının eğitimde laiklik konusunda nüfusu 10.000 den fazla olan yerlerde, 7 yaşından yukarı olup okuma yazma bilen kadın nüfusun, yine 7 yaşından yukarı olup okuma yazma bilen erkek nüfusa oranını esas olarak almıştır. Biz formülümüzü bir takım sebeplerle başka esas üzerinden uyguladık.

Ülkemizde ilk öğretim parasız ve mecburidir. Okul çağına gelen her kız ve erkek ilk okula gitmek zorundadır. Biz eğitimde laiklik konusunu inceleyen bu yüzden orta öğretimi almayı uygun bulduk. Zira, laik bir eğitim olsa bile, kanunun zorunlu tuttuğu bir eğitim ailenin ve çevrenin muhafazakarlığından sıyrılıp sıyrılmadığını tamolarak yansıtamaz.

Oysa orta öğretim kız ve erkek için de zorunlu değildir. Erkek çocuğun eğitimine çok daha fazla önem verilen toplumumuzda, kanun zoru olmaksızın kız çocuğa da aynı hak tanımabiliyorsa, aile ve çevre muhafazakarlıktan kurtulmuştur diye kabul ettik.

Formülümüzü de bu esas üzerinden uyguladık. İnceleme konusu yapılan yılda orta okula yeni kayıt yaptırmış kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranını aldık.

Burada orta öğretim derken neyi kapsadığımızı açıklamak gerekir. Bağımsız resmi orta okullar, liselere bağlı resmi orta okullar, bağımsız özel orta okullar, lise ve kolejlere bağlı özel okulları aldık ve öğrenci sayısını bunlara göre tesbit ettik.

Önce Türkiye'de inceleme konusu yıl içinde orta okula kaydı yapılan kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranını bulduk. Bu orana Türkiye Ortalaması dedik.

$$\frac{\text{Kız Öğrenci Sayısı}}{\text{Erkek Öğrenci Sayısı}} = \frac{34,436}{105,415} \approx 34,56 \quad (1)$$

Buhanan 34,56 oranına 1000 index numarası verdik.

Sonra her vilayet için, o vilayet kız öğrenci sayısının erkek öğrenci sayısına oranını hesapladık.

Örneğin Aydın'da bu oran :

$$\frac{755}{1882} = 40,12 \quad (2) \text{ dir.}$$

Bulduğumuz 40,12 oranının 1000 değerini verdiğimiz Türkiye ortalaması üzerinden index numarasını hesapladık. 1161, buna vilayet index numarası dedik.

Her vilayet için hesaplanan bu index numaralarından bir istatistikî dizi meydana getirdik ve bu dizi üzerinden aritmetik ortalama ile standart sapma hesabı yaptık.

Daha önceki konularda yaptığımız gibi bir eksen üzerinde meanı işaretledik. Meanın her iki tarafından F 0,5 standart sapmalı uzaklıkları bulduk. Koridorun negatif ve pozitif sınıf aralıklarını tesbit ettik. Bundan sonra her sınıf aralığındaki frekans sayısına göre histogramları çizdik.

1961-1965 arası dört ders yılı için aynı işlemleri tekrarladık. Ve her yıl için I C, 2 C, 3 C nolu eğitimde laiklik haritalarını elde ettik.

D- Haritaların Mukayeseli Açıklaması :

Öncelikle söylenmesi gereken Türkiye'de eğitimde laiklik oranının her yıl biraz daha yükselmesidir.

Şöyleki :

1961 - 1962 döneminde laiklik oranı	30,48
1962 - 1963 döneminde laiklik oranı	32,17
1963 - 1964 döneminde laiklik oranı	35,25
1964 - 1965 döneminde laiklik oranı	34,56 dır.

Yalnız 1964 - 1965 ders yılında, bir önceki yıla nazaran 0,70 lik bir düşüş olmuştur. Orandaki bu düşme % 1,98 demektir.

Bunun sebeplerini araştırdığımız zaman laikliğin gerilediğini söylemek hatalı olur. Akla yakın olarak 1964 - 1965 döneminde orta okul çağına gelmiş kız nüfusun diğer yıllara nisbetle daha az olduğu söylenebilir.

1961 - 1962 yılında laiklik indexinin en düşük olduğu yer Hakkari'dir. 34 erkek ve 1 kız orta okula başlamıştır. Index numarası 95 tir.

Diğer yıllarda bu oran ve index numaraları şöyledir.

	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Index No:
1962 - 1963	5	20	777
1963 - 1964	3	28	304
1964 - 1965	7	29	698

(1) Rakkam 1964 - 1965 öğretim yılına göredir.

(2) Rakkam 1964 - 1965 öğretim yılına göredir.

Türkiye'nin en ücra ve sınır bölgesinde olan bu vilayetimizde 1963-1964 dönemindeki gerilemeğe sebep olarak,

1- Türkiye'de laiklik oranının daha fazla bir kızla ortması,

2- 1963-1964 de Hakkari'de orta okul yaşına gelmiş kız nüfusun az olması,

3- Memur sınıfının kız çocuklarının tahsiline daha fazla önem verdiğini kabul edersek, o yıl Hakkari'de bulunan memurların orta okul yaşına gelmiş kızdan çok erkek çocuğa sahip olmaları, söylenebilir.

Haritalara bakınca dikkati çekecek bir husus, 1961 - 1962 de laiklik indexinin en yüksek olduğu vilayetin Edirne oluşudur. Bir kere Trakya bölgesi yoğunluk haritalarında görüleceği gibi Türkiye'nin en yoğun nüfuslu bölgesidir. Ayrıca 1950 - 1960 dönemi içinde Batı Trakya'dan gelen göçmenlerin laiklik indexinin yükselmesinde etkileri büyük olmuştur.

Edirne vilayetinin dört yıllık rakkamları incelendiğinde (1)

	Kız Öğrenci	Erkek Öğrenci	Index No:
1961 - 1963	301	486	2031
1962 - 1963	308	582	1645
1963 - 1964	352	598	1669
1964 - 1965	396	753	1522 dir.

Histogramlara bakıldığında 1961 - 1962 de yayılmanın daha geniş olduğu yani vilayetler arasında ki farkın büyük olduğu, görülmür. Özellikle en yüksek index numarasını alan vilayetler arasında yayılım daha geniştir ve 1961 - 1962 de 1,5 standart sapma ile 2 standart sapma mesafesi ucunda bir boşluk vardır.

Laiklik indexinin yüksek olduğu vilayetlerden bir tanesi de İzmir'dir. Rakkamları incelendiği zaman :

	Kaz Öğrenci	Erkek Öğrenci	Index No:
1961 - 1962	2185	4463	1604
1962 - 1963	2569	4457	1792
1963 - 1964	2720	4132	1867
1964 - 1965	2942	4589	1855

Sonuç olarak şunu diyebilirizki eğitimde laiklik indexinin en yüksek olduğu yerler :

1) Nüfusun çok yoğun olduğu vilayetler :

Edirne (1522), Balıkesir (1351), Kırklareli (1625)

2) Eğitim ve kültür merkezi olan vilayetler :

İstanbul (1610), Eskişehir (1665), Ankara (1410)

3) Ekonomik faaliyetlerin yoğun olduğu yerler :

İstanbul (1610), İzmir (1855), Bursa (1106), Manisa (1175), Adana (1209)

Haritalara genel olarak baktığımızda koyu taramalı olan yerler, laiklik indexinin yüksek olduğu yerlerdir ve hemen dikkatimizi çekecektir.

[1] Rakkamlar 1961 - 1965 Millî Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim Yılığın-
dan alınmıştır. Devlet İstatistik Ens. Ankara - 1968

E- Eğitimde Laiklik Tablolarının Açıklaması :

Eğitimde laiklik konusunun incelerken laiklik indexinin yüksek olduğu vilayetlerde özel okullarıda merak ettik. Laiklik indexinin Türkiye ortalamasının üstünde olduğu vilayetlerde özel okul fazla mıdır diye araştırdık. 1961 - 1965 arasında dört yıllık öğretim devresinde resmi ve özel orta okul sayılarını tesbit ettik. Artan öğrenci sayısını karşılamak üzere okul sayısında da bir artış görülmektedir. 1961-1962 de 776 orta okula karşılık 1962-1963 de 820, 1963-1964 de 824, 1964-1965 de 861 ortaokul vardır. Türkiye Tablosunda görüleceği gibi yıllık artış oranı özel orta okullarda daha fazladır. 1962-1963 de resmi okullarda yıllık artış yüzdeki 5,03 iken özel okullarda 11,25 tir. 1963 - 1964 de bir resmi okul kapatılırken özel okul sayısında yüzde 5,62 lik bir artış olmuştur. 1964-1965 de resmi okul sayısı 730 dan 761 yükselmiş, % 4,25 lik bir artış hızı olmuştur. Aynı devre de özel okul sayısındaki yükselme hızı 6,38 dir. Görülüyorki, toplam özel okul sayısında açık bir artış vardır.

Türkiyedeki bu genel durumun en ışığında vilayetleri gözden geçirelim. :

Yukarıda da söylediğimiz gibi tabloları hazırlarken her dört öğretim yılında Türkiye Laiklik indexinin üstünde index numarasına sahip olan vilayetleri incelemek. Bu vilayetlerdeki Resmi bağımsız, orta okullar, resmi liselere bağlı orta okullar, özel bağımsız orta okullar ve özel kolej yahut liselere bağlı orta okulların sayısını tesbit ettik. Türkiye indexinin üstünde kalan vilayetlerde ancak 8 tanesinin kayda değer gelişmelere rastladık. Bunlar sırasıyla A, Adana, Ankara, Bursa, Hatay, İçel, İstanbul İzmir ve Zonguldaktır. 1964-1965 öğretim devresinde öğretime açık bulunan 100 özel okuldan 96 tanesi bu sekiz vilayette toplanmıştır.

En fazla özel orta okul sayısı İstanbul (1) İzmir ve Ankara'dadır. 1961-1962 de İstanbul'da 55, 1962-1963, 56, 1962-1964 de 56, 1964-, 1965 de 58 özel orta okul öğretim yapmaktadır. İzmir'de aynı yıllarda özel okul sayısı : 10, 14, 14, 14 dir. Ankara'da sırasıyla 1 özel okul varken her yıl görülen bir artış sonucu 1, 2, 3, 7 ye yükselmiştir.

Tablodaki diğer vilayetlerden Bursa'da 1961-1962 ve 1962-1963 dönemi neminde 2 özel orta okul 1963-1964 ve 1964-1965 ders yıllarında 3 orta okul vardır. Hatayda dört yıllık sürede sırasıyla 1, 2, 3, 3, orta okul, İçelde 3, 3, 3, 4 Zonguldak'da 1961-1962 de öğretimde bulunan iki özel okul 1964-1965 e kadar öğretime devam etmektedir.

Kararsızlık gösteren vilayet Adana olmaktadır. 1961-1962 senesinde 2 özel okul vardır. Sonraki dönemde 5 1963-1964 de 6, özel okul varken, 1964-1965 de bir özel okul kapatılmıştır ve özel okul sayısı tekrar 5 e inmiştir.

Bu sekiz vilayetin dışında kalan Türkiye laiklik indexine sahip vilayetlerde ise ya hiç özel okul yoktur veya 1 özel okul açılmış, öğretime devam etmektedir. Yahut öğretime devam ederken son senelerde kapatılmıştır. O bakımdan Türkiye indek numarasının üstünde olan ortalama 24 vilayetten sadece sekizini aldık. Zaten özel okul yüzdesinin

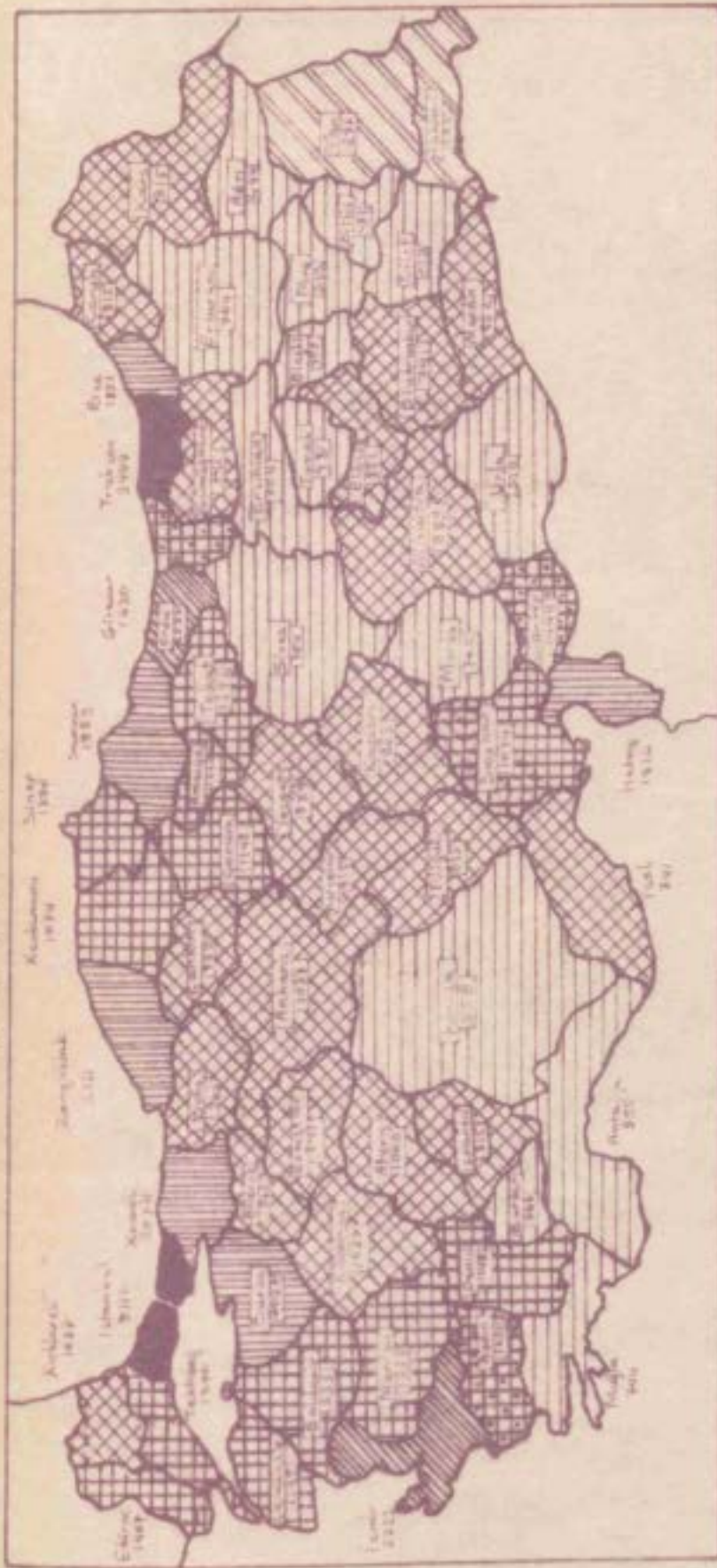
(1) Tablo 1: C Tablo 9 : C

büyük bir kısmı (% 96 sı) bu sekiz vilayet toplamaktadır (1)

İncelemelerimizden, vardığımız sonuca göre ;Laiklik indexinin yüksek olduğu vilayetlerle özel okul oranında bir ilişki bulmak zordur. Örneğin Kırklareli index nosu 1625 dir. Özel okul yoktur. Hatay'ın laiklik indexi 717 olmasına karşı üç özel orta okulu vardır. (Tablo 10 ;C)

Özel okulun çok olduğu vilayetlere bakarsak Ankara hariç hepsi sahil şehridir. Ticaret ve sanayii merkezleridir veya kültürel yönden kalkınmış vilayetlerdir. Özel okulun açılmasının laiklik indexinin yüksekliğinden çok, vilayetin ekonomik ve kültürel zenginliği ile ilişkisi olduğu görülmektedir.

NUFUS YOĞUNLUĞU

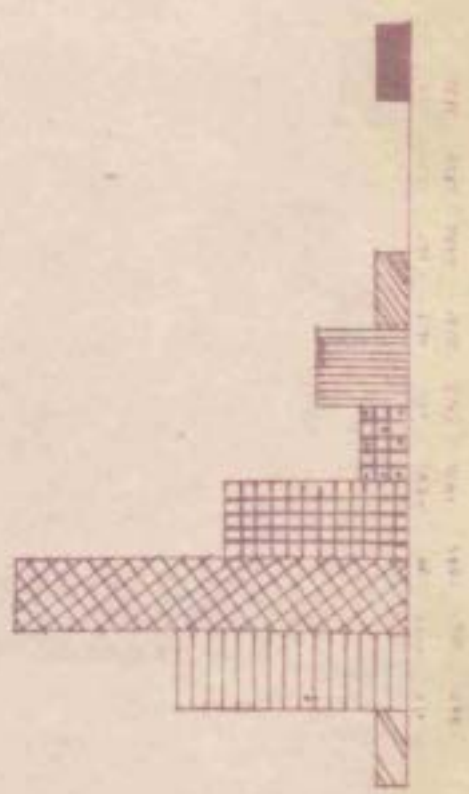
Nüfus Yoğunluğu

İstanbul 1,000,000 (1,000,000)

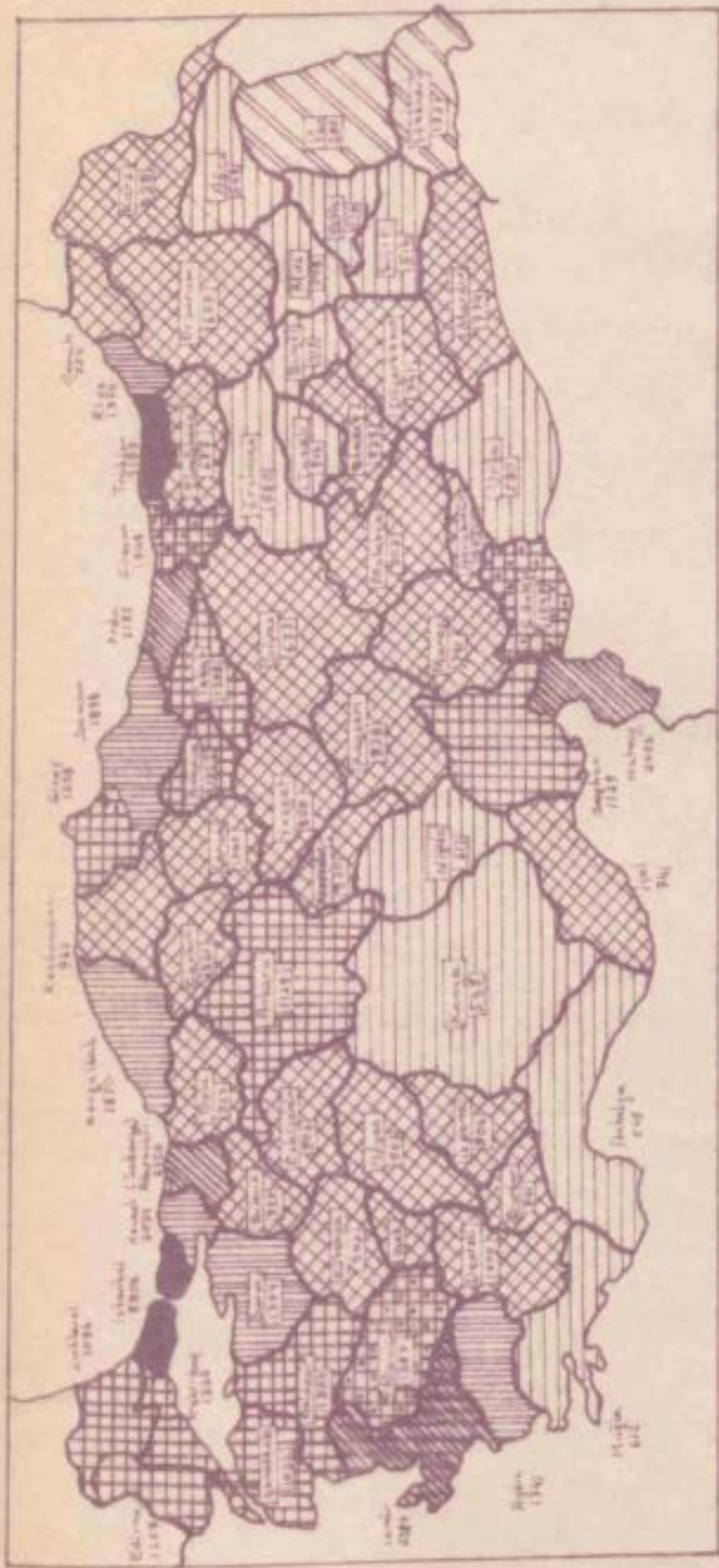
Ankara 100,000
İzmir 100,000
Bursa 100,000
Trabzon 100,000

Ankara 100,000 (100,000)
İstanbul 1,000,000 (1,000,000)

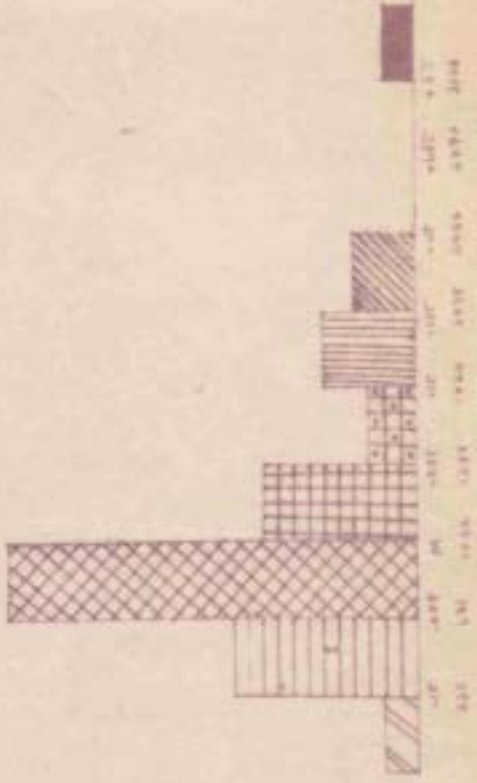
Trabzon 100,000 (100,000)

Nüfus Yoğunluğu

Şekil 6-A

Marmara Bölgesi

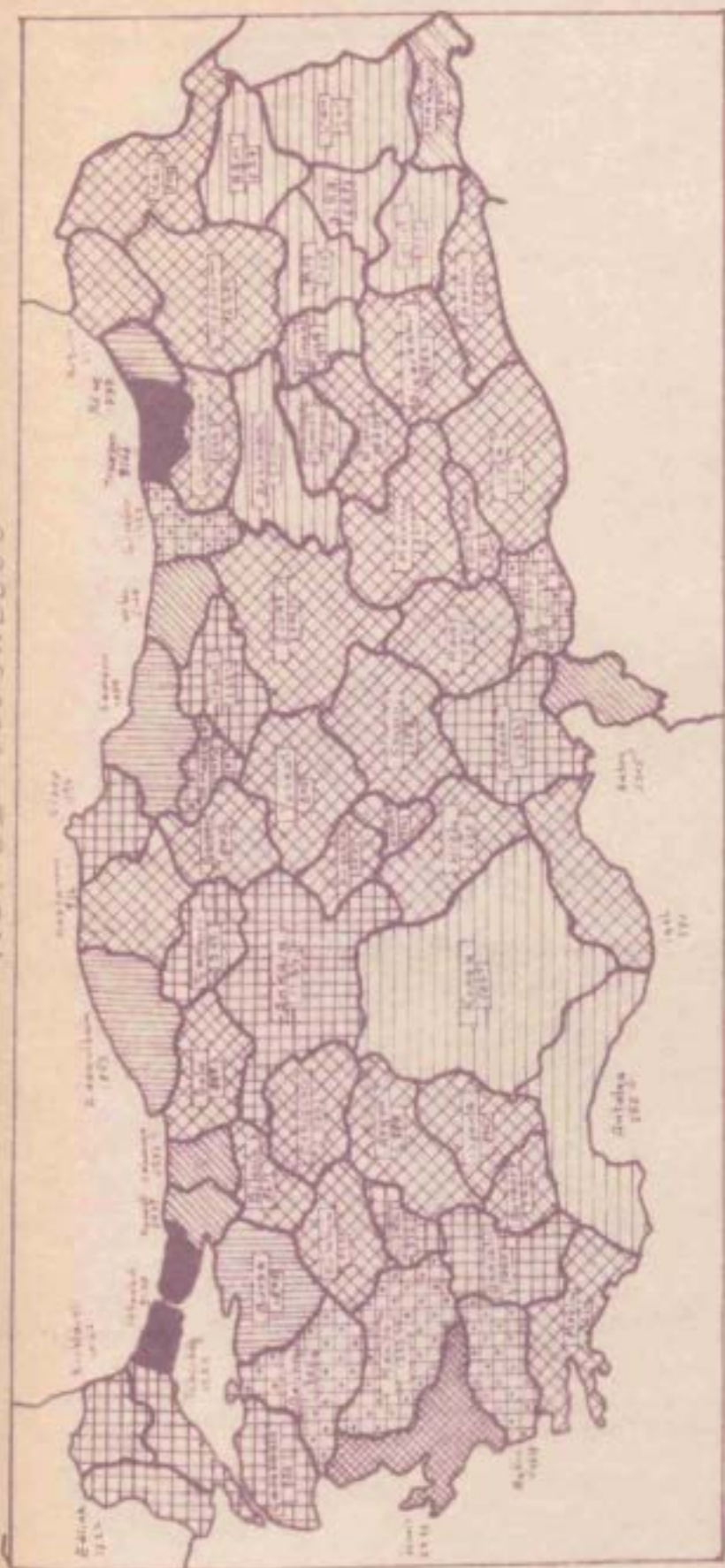
İnceleme No: 1000/1000 (1000/1000)

Yapılan İşler
 Harita Çizimi ve Ölçümü
 Harita Ölçümü (1:50000)

Harita Ölçümü 1:50000 (Harita Ölçümü)

Harita Ölçümü 1:50000 (Harita Ölçümü)

NUFUS SÖĞÜNLÜĞÜ

Wachter S. 5

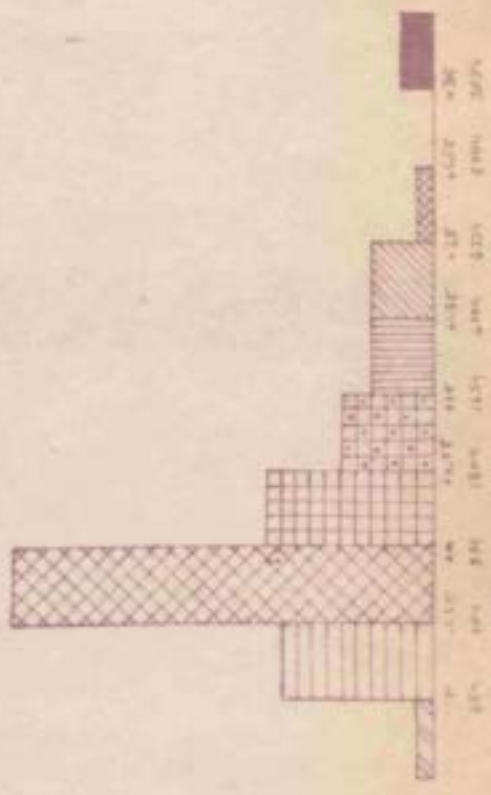
Almanya Nüfus Haritası

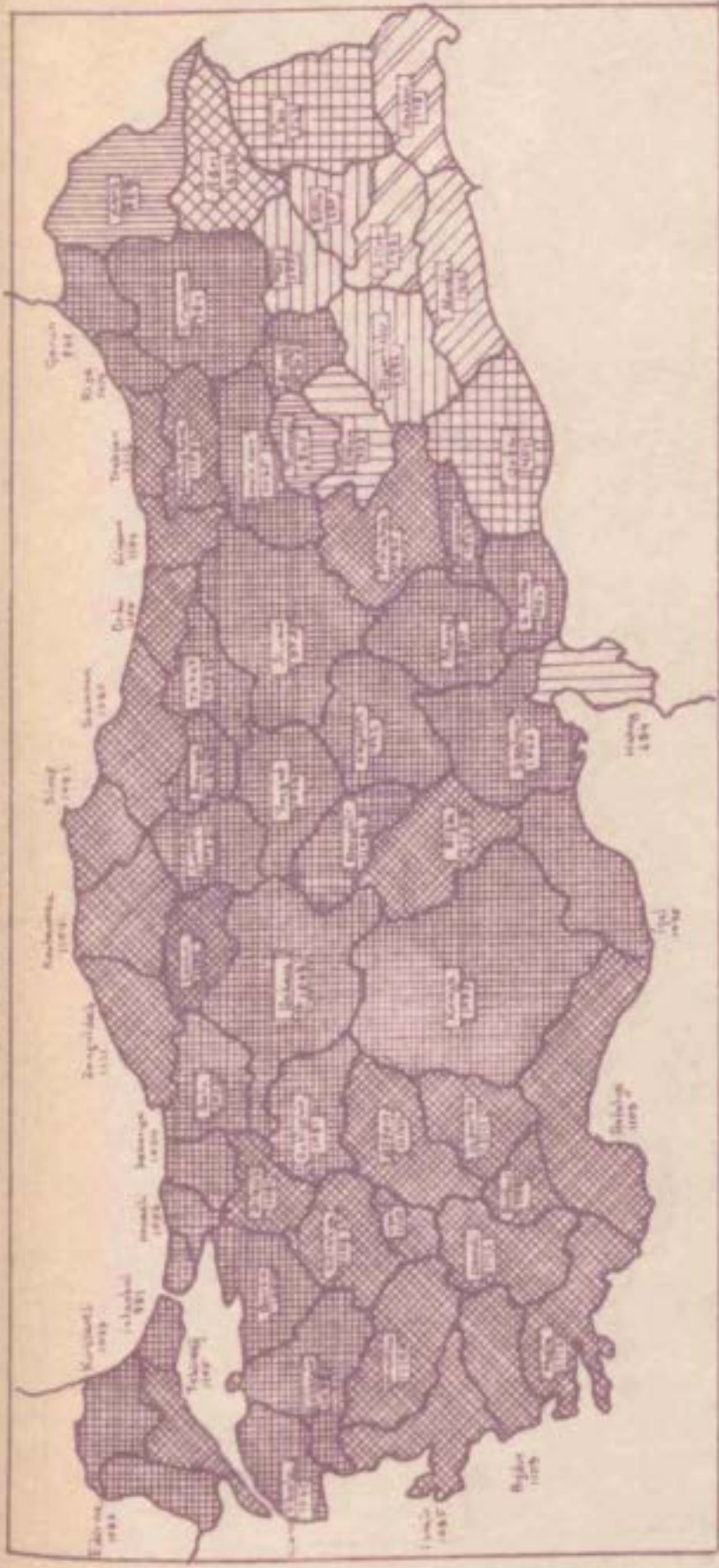
Türkiye Nüfus Haritası (1910) - 1000 = 1/10

1/1000 = 1/1000000
1/1000 = 1/1000000
1/1000 = 1/1000000

Almanya Nüfus Haritası (1910) - 1/1000 = 1/1000000
1/1000 = 1/1000000

Almanya Nüfus Haritası (1910) - 1/1000 = 1/1000000

Map 14. a-b

(1) *Arabis* (1953)
 (2) *Arabis* (1953)
 (3) *Arabis* (1953)
 (4) *Arabis* (1953)
 (5) *Arabis* (1953)
 (6) *Arabis* (1953)
 (7) *Arabis* (1953)
 (8) *Arabis* (1953)
 (9) *Arabis* (1953)
 (10) *Arabis* (1953)

(1) *Arabis* (1953)
 (2) *Arabis* (1953)

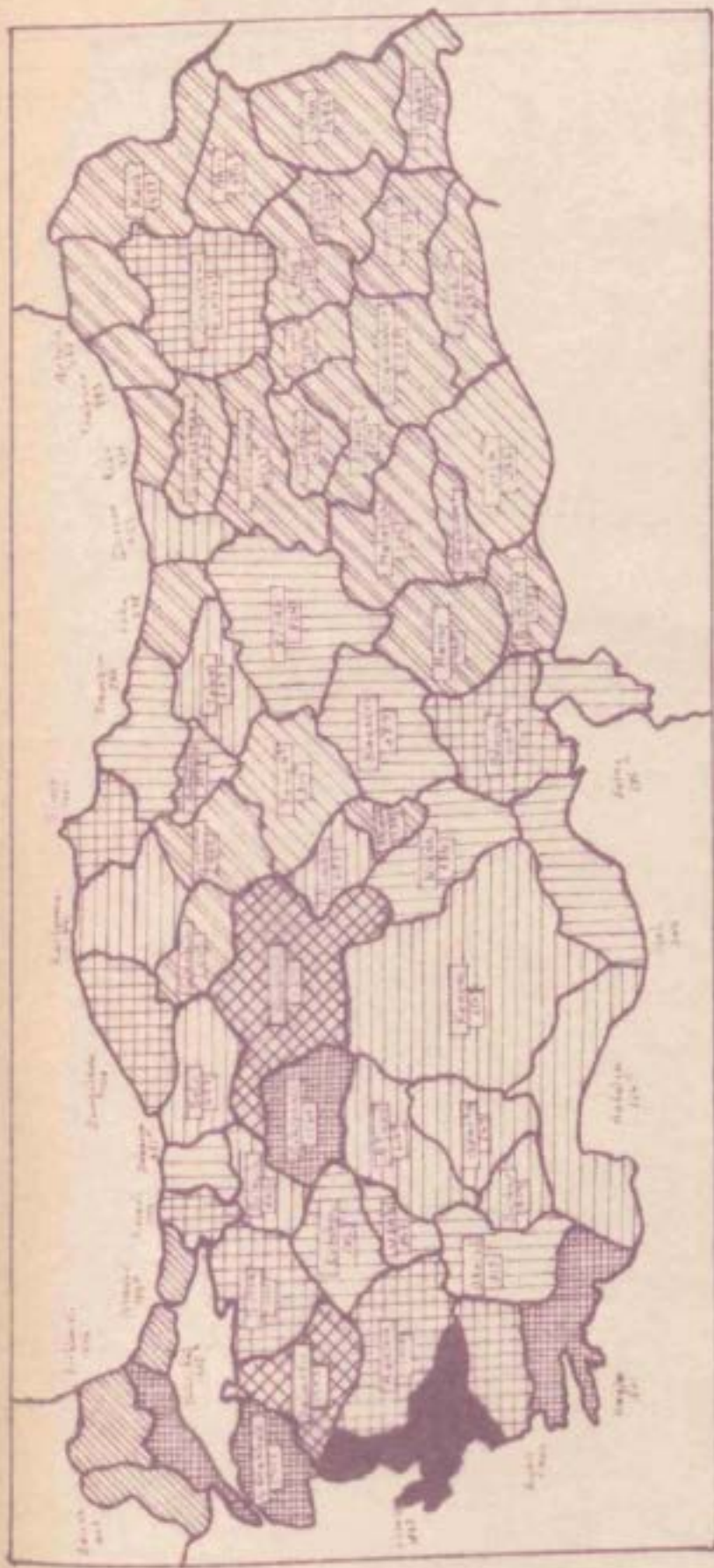
(1) *Arabis* (1953)
 (2) *Arabis* (1953)

Vilayeler Adı	Ana Dini Türkçe Began Eden Müfessir Türkçe Konuşan Altında Ka/dışı Sayılar											
	1950		Türkçe Konuşan		Kürtçe Konuşan		Kürtçe Konuşan		Arapça Konuşan		Diğer Diller	
	Toplam Nüfus	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	
Hijir	155455	48158	31.04	109019	69.84	88	0.054	90	0.057			
Bingöl	97328	32371	33.28	74957	76.99	91	0.01	503	0.51			
Bilis	98634	29375	29.79	55259	64.03	1832	2.06	678	0.68			
Çarşak	174977	123995	70.9	42	0.24	6	—	47334	27.05			
Diyadin	253736	42128	16.6	60557	23.87	1352	0.46	897	0.35			
Elaş	31330	72039	23.03	92095	48.72	1246	0.11	670	0.21			
Erişur	197770	170736	86.35	87300	44.16	19	0.01	267	0.12			
Erişurum	461090	386549	83.80	72777	15.77	94	0.01	1390	0.30			
Hakkari	44007	3972	9.00	39302	89.47	75	0.16	730	1.65			
İrtiş	298799	181706	61.15	2846	0.83	110290	37.36	1957	0.66			
Kars	410234	311400	75.91	94947	23.12	59	0.14	3989	0.96			
Malatya	483546	313520	64.83	168327	34.83	11	0.01	1706	0.35			
Meraz	288493	638651	82.43	44444	15.37	32	0.02	5586	1.92			
Mus	107286	59139	55.16	65003	60.60	1595	2.48	1549	1.44			
Marşin	269490	20314	7.54	138407	66.31	62743	23.06	8226	3.03			
Reş	181512	150668	82.67	—	—	12	0.01	31447	17.32			
Sirt	156703	15508	9.89	14776	73.24	26213	16.73	208	0.14			
Tunceli	105459	46202	44.16	59022	55.91	—	—	71	0.03			
Van	398399	121578	30.51	124081	45.21	19203	15.14	632	0.21			
Van	195944	48311	24.66	36893	44.26	633	0.43	157	0.11			

Table: 1.2

Ana Dilini Türkçe Begen Eden Nüfusunun Türkçe Ortalaması Ahırda Keleği Vahşetler										
Vilâyetin Adı	1955		Türkçe Konuşan		Kürtçe Konuşan		Fırıpca Konuşan		Diğer Diller	
	Toplam Nüfus	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	
Ağrı	181348	69912	38.55	11163	61.27	165	0.09	168	0.09	
Bitlis	113341	97944	86.40	15152	13.36	10	0.08	255	0.20	
Çarşamba	111187	37974	34.15	74533	64.33	4333	4.06	367	0.33	
Çorum	176845	153642	86.87	112	0.07	6	—	33065	13.05	
Diyarbakır	243943	119347	34.70	232355	44.65	1333	0.38	868	0.25	
Elazığ	242279	179430	65.80	82020	32.85	53	0.02	574	0.20	
Erzurum	519976	459615	68.40	28894	11.32	154	0.04	1253	0.20	
Harikani	54624	6295	11.48	46446	88.36	48	0.09	735	0.07	
Hayri	363631	226874	62.40	4193	1.15	130226	35.87	3336	0.44	
Kars	487844	387347	79.26	98258	20.14	266	0.04	2033	0.41	
Maraz	336797	453617	64.79	35334	10.49	52	0.03	7794	0.31	
Mardin	305510	28443	12.92	301744	64.00	50497	18.54	13874	4.54	
Malaz	136401	45732	32.66	89499	65.70	859	0.64	2061	1.57	
Malaz	191234	24577	12.85	153361	69.86	32304	16.90	791	0.41	
Malaz	590862	374398	63.29	44422	11.24	24	0.01	8022	1.36	
Malaz	121741	24617	20.22	27081	22.24	3	—	43	0.09	
Malaz	248175	14092	5.50	14092	40.10	46812	13.32	400	0.11	
Van	175250	66423	38.14	85946	49.05	487	0.15	172	0.10	

Vilâyetin Adı	Firma Dilihi, Türkçe Başarı, Eden Müesseseler, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları, Kuruluşları									
	1960		Türkçe Komisyon		Kürtçe Komisyon		Fransız Komisyon		Diğer Diller	
	Toplam Nüfus	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	Nüfus	%	
Adana	233314	189742	81.42	33841	14.46	5	2.12	871	0.37	
Ağrı	315718	84684	26.85	120802	38.26	184	0.06	247	0.08	
Batın	196300	125241	63.84	60	0.03	20	0.01	20980	10.69	
Bilecik	131364	41948	31.95	88857	67.64	65	0.005	473	0.36	
Bilecik	178946	41789	23.35	82241	45.99	2630	1.47	304	0.17	
Çarşamba	561864	134335	23.90	260948	46.44	1706	0.30	305	0.05	
Erzurum	241003	194774	80.80	42777	17.74	30	0.01	218	0.09	
Erzurum	548864	488399	89.00	49861	9.09	77	0.001	478	0.009	
Hakkari	67266	13033	19.53	54035	80.45	48	0.0007	30	0.04	
Haray	44209	284887	64.87	6240	14.1	147608	33.12	238	0.54	
Kars	543600	418821	77.05	102821	18.91	115	0.0002	2302	0.42	
Maras	389853	330975	84.89	52073	13.36	54	0.0001	4805	1.23	
Maras	353411	30441	8.61	234773	66.46	73891	20.94	14367	4.07	
Mus	127638	78914	62.00	84252	66.10	2505	1.96	2107	1.65	
Sivas	232243	20243	8.71	166821	71.84	74727	32.17	302	0.13	
Urfa	481819	196399	40.76	151101	31.37	51225	10.65	187	0.04	
Van	211034	102422	48.53	207943	98.51	968	0.45	182	0.09	

Harita 3.27

Eğitimde laiklik (1945-1946) için veriler

Yazın (1): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

Yazın (2): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

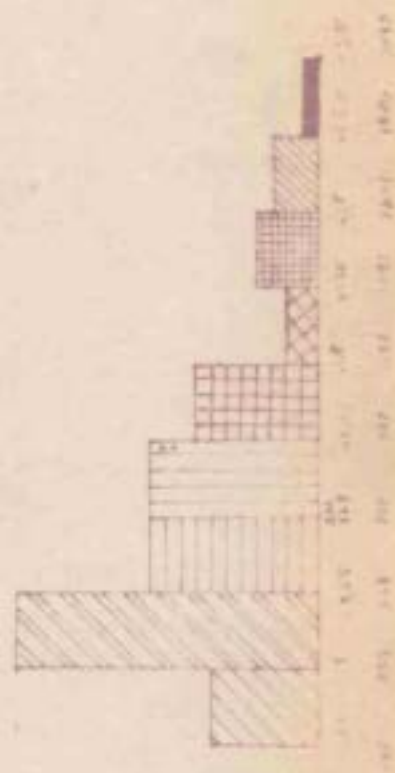
Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

Yazın (3): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

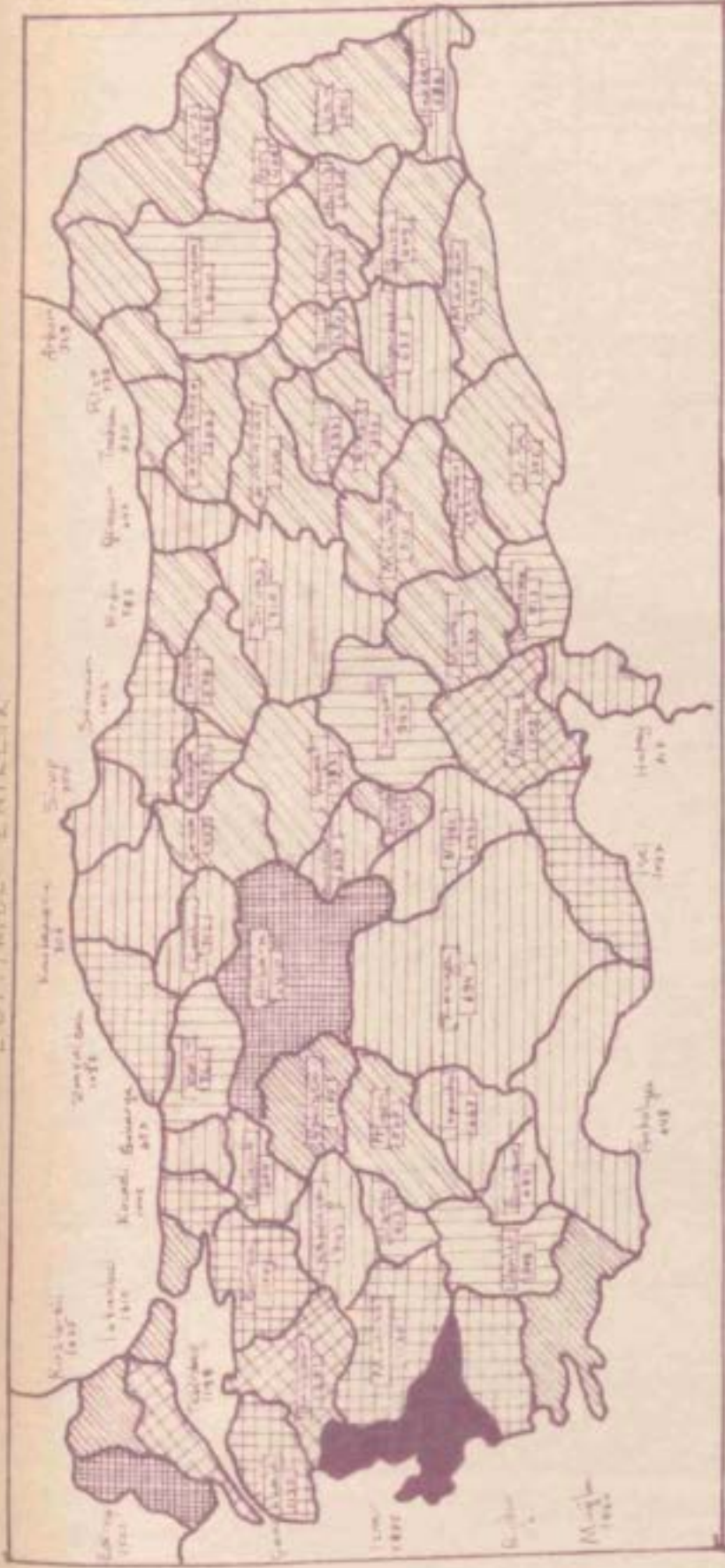
Yazın (4): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

Yazın (5): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

Yazın (6): Mümtaz (1945-1946) - 1000 m. 35.26

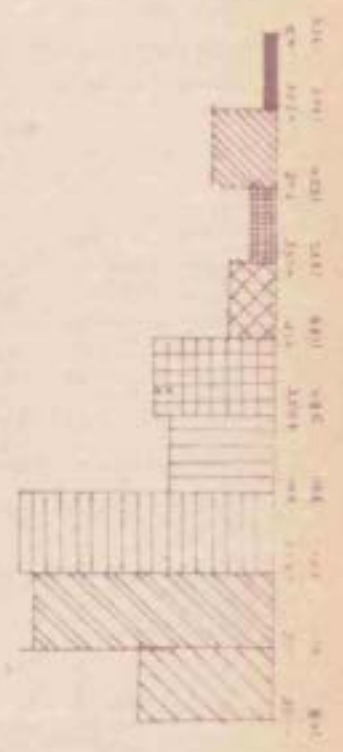
EGITIMDE LAIKLIK

Harcina 4 C

Eğitimde laiklik 1964/1965 Ders yılı
 İndex No : Memleket Okullarını , 1964 : 34.36
 Form 2 : Okul Eğitimi Yurtdışı İstisna İçin (İstisna)
 Okul Eğitimi Yurtdışı İstisna İçin (İstisna)
 Memleket Okullarını (1964)

Okulların Okullarını : 730
 Okulların Okullarını : 388
 Okulların Okullarını : 100-100 Okulların Okullarını

Türkiye

YILLAR	Toplam N	Bağımlı-Bağımsız Kesim Orta Okullar		Bağımlı-Bağımsız Kesim Lise Okulları		Sınavlı Aritmetik	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kesim n ₁	Ortalama
1964-1965	861	761	88,40	100	11,60	4,25	6,38
1963-1964	824	730	88,60	94	11,40	0,00	5,62
1961-1962	820	731	89,10	89	10,90	5,03	11,25
1960-1961	776	690	89,70	80	10,30	—	—

Tablo:1.C

Adana

YILLAR	Toplam N	Bağımlı-Bağımsız Kesim Orta Okullar		Bağımlı-Bağımsız Kesim Lise Okulları		Sınavlı Aritmetik	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kesim	Ortalama
1964-1965	35	30	85,00	5	14,00	0,00	0,00
1963-1964	30	30	100,00	0	0,00	0,00	0,00
1962-1963	35	30	85,00	5	14,00	5,50	15,00
1961-1962	31	29	93,50	2	6,50	—	—

Tablo:2.C

Antalya

YILLAR	Toplam N	Bağımlı-Bağımsız Kesim Orta Okullar		Bağımlı-Bağımsız Kesim Lise Okulları		Sınavlı Aritmetik	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kesim	Ortalama
1964-1965	55	48	87,30	7	12,70	3,12	13,30
1963-1964	50	47	94,00	3	6,00	0,00	50,00
1962-1963	49	42	85,90	7	14,10	11,30	100,00
1961-1962	43	42	97,70	1	2,30	—	—

Tablo:3.C

Bursa

YILAR	Toplam N	Beyinli - Beyinsiz Kuru Orta Çuvalar		Beyinli - Beyinsiz Yaşlı Orta Çuvalar		Sarımsaklı Kuru Orta	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kuru	Yaşlı
1964-1965	18	15	83.30	3	16.70	0.00	0.00
1965-1966	15	15	100.00	3	16.70	0.00	50.00
1966-1967	17	15	88.24	2	11.76	7.14	0.00
1967-1968	16	14	87.50	2	12.50	—	—

Tablo: 4C

Haray

YILAR	Toplam N	Beyinli - Beyinsiz Kuru Orta Çuvalar		Beyinli - Beyinsiz Yaşlı Orta Çuvalar		Sarımsaklı Kuru Orta	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kuru	Yaşlı
1964-1965	14	11	78.57	3	21.43	0.00	0.00
1965-1966	14	11	78.57	3	21.43	0.00	50.00
1966-1967	13	11	84.62	2	15.38	0.00	100.00
1967-1968	12	11	91.67	1	8.33	—	—

Tablo: 5E

İçel

YILAR	Toplam N	Beyinli - Beyinsiz Kuru Orta Çuvalar		Beyinli - Beyinsiz Yaşlı Orta Çuvalar		Sarımsaklı Kuru Orta	
		Toplam n	%	Toplam n	%	Kuru	Yaşlı
1964-1965	14	10	71.43	4	28.57	0.00	33.33
1965-1966	13	10	76.92	3	23.08	0.00	0.00
1966-1967	13	10	76.92	3	23.08	25.00	0.00
1967-1968	11	8	72.73	3	27.27	—	—

Tablo: 6C

İstanbul

YILLAR	Toplam N	Başvuruların Sayısı Oranları		Başvuruların Cins Oranları		Sınavla Başarı %	
		Toplam	%	Toplam	%	Kadın	Erkek
1961-1965	121	63	52.07	58	47.93	0,00	3,87
1963-1964	118	63	53.44	56	47.46	1,56	0,00
1962-1963	120	64	53.33	56	46.67	6,67	1,87
1961-1962	115	60	52.17	55	47.83	—	—

Tablo: 7.C

İzmir

YILLAR	Toplam N	Başvuruların Sayısı Oranları		Başvuruların Cins Oranları		Sınavla Başarı %	
		Toplam	%	Toplam	%	Kadın	Erkek
1964-1965	50	36	72,00	14	28,00	2,85	0,00
1963-1964	49	35	71,43	14	28,57	0,00	0,00
1962-1963	49	35	71,43	14	28,57	12,90	40,00
1961-1962	41	31	75,61	10	24,39	—	—

Tablo: 8.C

Zonguldak

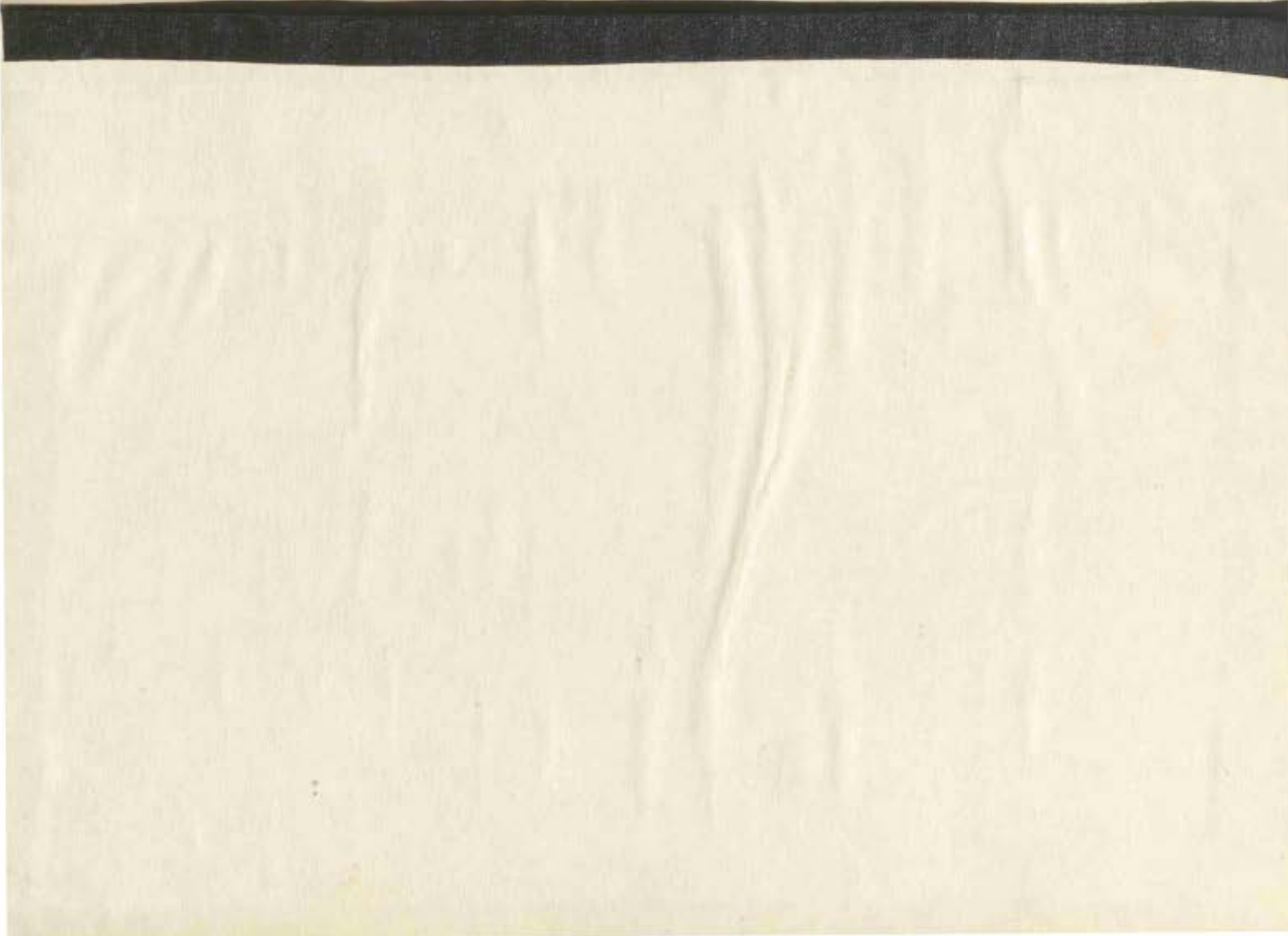
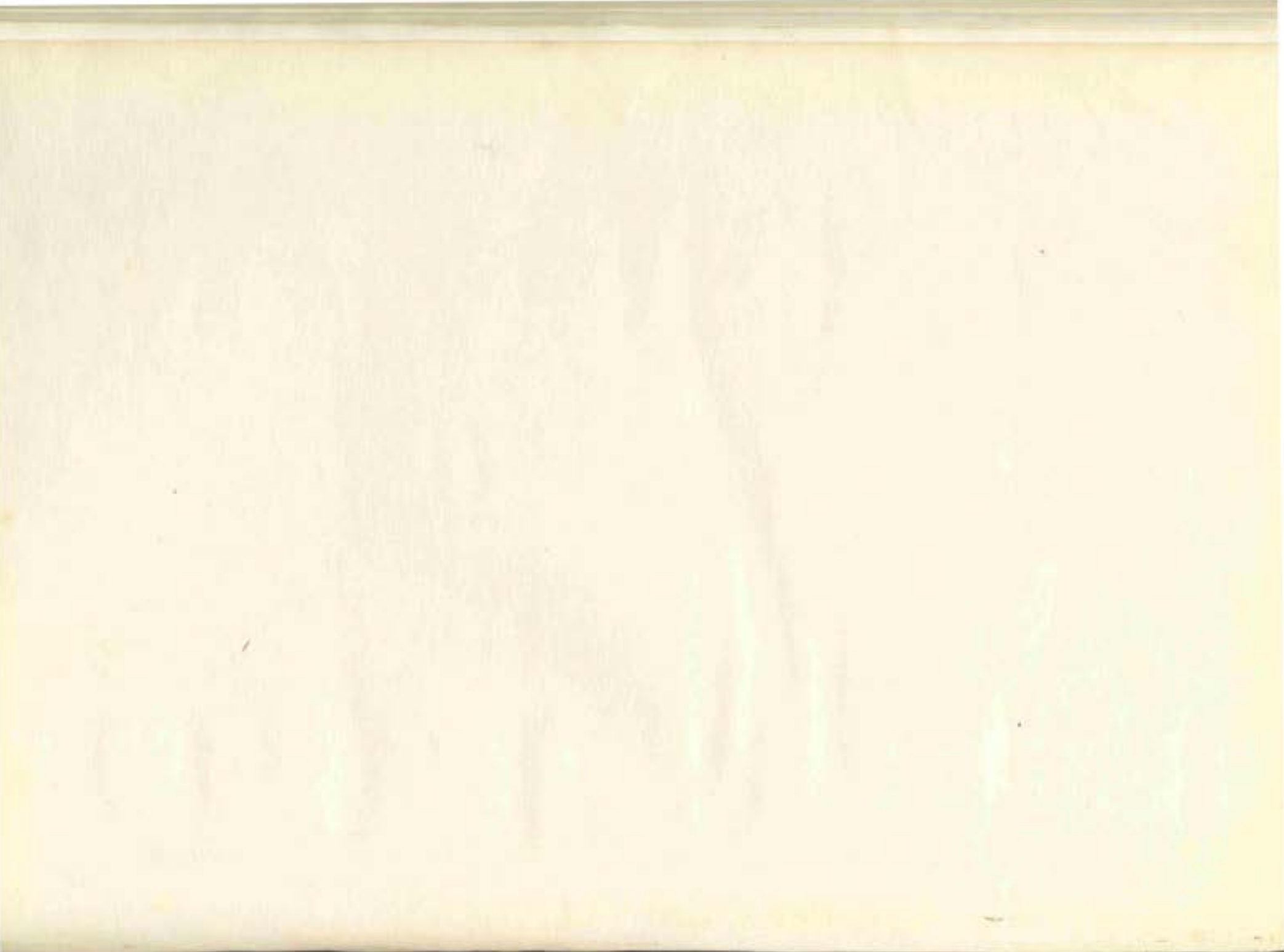
YILLAR	TOPLAM N	Başvuruların Sayısı Oranları		Başvuruların Cins Oranları		Sınavla Başarı %	
		Toplam	%	Toplam	%	Kadın	Erkek
1964-1965	19	17	89.47	2	10.53	0,00	0,00
1963-1964	19	17	89.47	2	10.53	0,00	0,00
1962-1963	19	17	89.47	2	10.53	12,14	0,00
1961-1962	17	15	88.24	2	11.76	—	—

Tablo: 9.C

Enkilitte Yabak Index'i Olan İllerde Özel Okul Yüzdeleri

VİLAYETİN ADI	İNDEKS NO:	1964-1965 Dönemi Özel Okul Yüzdeleri
ADANA	1209	20,00
ANKARA	1410	12,70
BURSA	1106	16,70
HATAY	717	81,43
İÇEL	1097	28,57
İSTANBUL	1610	47,93
İZMİR	1855	28,00
ZONGULDAK	1037	10,53
EDİRNE	1522	0,00

Table 10C

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
MERKEZ KÜTÜPHANESİ

58743